

Kuantum Evren: Konum–Eylem Zaman Teorisi, Ashab-ı Kehf ve Boyutsal Yaklaşım

The Quantum Universe: The Position–Action Time Theory, the Companions of the Cave (Ashab al-Kahf), and a Dimensional Approach

Saim GÜL

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İşletme Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Marmara University, Institute of Social
Sciences, Department of Business
Administration, İstanbul, Türkiye
saimgul9@gmail.com

Geliş Tarihi/Received 07.04.2025
Kabul Tarihi/Accepted 23.12.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 24.03.2026

Cite this article as: Gül, S. (2026). The quantum universe: The position–action time theory, the companions of the cave (Ashab Al-Kahf), and a dimensional approach. *Current Perspectives in Social Sciences*, 30(1), 175-200.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Öz

Allah (c.c.), kutsal kitaplarda açıklanması zor birçok mucizevi olaydan bahseder. Geçmişte nasıl gerçekleştiğini açıklayamadığımız bu olayların, bilim ilerledikçe, bilimle, olabilirlik bağlantılarının olup olmayacağı, bağlantı varsa, bilimle bağlantısı olan konuların, yine bilimle ilişkilendirme yaparak, nasıl şaşırtıcı sonuçların ortaya çıkabileceği bu çalışmada gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, evren ile ilgili veya evreni tanıma konusunda, madde ve maddenin en küçük parçacıkları üzerinde yapılan kuantum fiziği çalışmalar ile birlikte yeni bilgiler öğrendikçe, büyük fotoğrafı anlamada, aşama aşama daha iyi bir noktaya geldiğimizi bilimsel çalışmalarla görebiliyoruz. İşte bu makalede, Kur'an-ı Kerim'de bulunan Kehf Suresi'nde ve Hıristiyanlığa bağlı Süryânîler tarafında anlatılan "Kehf Ahalisi" gençlerin hikâyesi bilimle anlamaya çalışılmıştır. Olayda anlatılan gençlerin bir mağaraya sığınarak yüzlerce yıl nasıl uyuya kalabildiğini kuantum bilimiyle ilişkilendirerek, kehf sığınacağının aslında bir mağara olamama durumu ve farklı bir boyuttan ortam olabileceği, bütünsel evren, gelecekte mesaj alabilme, vahiy yolu, Levh-i Mahfuz boyutu, konum-eylem boyutu, farklı boyutlarda zaman akışının değişken olması, kaderi değiştirme, anti-evren, anti-madde, zaman aynaları deneyi, Levh-i Mahfuz'da yazılı olan varlığın kaderi, konum-eylem boyutu içerisinde geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamanın tek bir anda gerçekleşip bitmiş olması olasılıklarını, yorumlayarak ve değerlendirerek binlerce yıldır Kehf kıssasına olan bakışı açısı genişletilerek farklı bir boyuta taşınmaya çalışılmıştır. Bu makalede ilk kez dile getirdiğimiz önemli bir tespit de konum-eylem boyutu ile birlikte "Konum-Eylem Zaman Teorisinin" var olma ihtimalidir.

Anahtar Kelimeler: Ashab-ı Kehf, kuantum dolanıklığı, boyut ve zaman ilişkisi, bütünsel evren, konum-eylem zaman teorisi

Abstract

Allah (c.c.) mentions many miraculous events in the holy books that are difficult to explain. It has been tried to show in this study whether these events, which we cannot explain how they happened in the past, will have probability connections with science as science progresses, if there is a connection, issues that are related to science, how surprising results can arise by associating with science again. In addition, as we learn new information about the universe or about recognizing the universe, along with quantum physics studies conducted on matter and the smallest particles of matter, we can see through scientific studies that we have gradually reached a better point in understanding the big picture. Thus, in this article, the narrative of the young inhabitants of the Cave, as recounted in the Qur'an's Surah al-Kahf and within the Syriac Christian tradition, has been examined with the aim of understanding it through a scientific perspective. By relating to quantum science how the young people described in the incident could fall asleep for hundreds of years by taking refuge in a cave, the fact that the cave shelter cannot actually be a cave and can be an environment from a different dimension, the concept of a Unified Universe, receiving messages from the future, the way of revelation, the Slab-i Mahfuz dimension, Location-Action dimension, the variability of temporal flow across different dimensions, changing fate, anti-universe, antimatter, time mirrors, the fate of the entity written in the Slab-i Mahfuz, past time in the Location-Action dimension, by interpreting and evaluating the possibilities of the present and future time being realized and finished at a single moment, we have tried to move to a different dimension by expanding the angle of the view of the Story of the Cave for thousands of years. An important finding that we have expressed for the first time in this article is the possibility of the existence of " of the Position–Action Time Theory " along with the Position-Action dimension.

Keywords: Ashab al-Kahf; quantum entanglement; dimension–time relationship; unified universe; position–action time theory

Giriş

Ashab-ı Kehf, zalim bir hükümdarın baskısından kaçan bir grup genci ifade eder. Bu gençler, şirkin yaygın olduğu bir toplumda Allah'ın varlığına ve birliğine inanıyorlardı. Hükümdarın tehditlerinden kaçarak bir mağaraya sığındılar ve Allah'ın bir mucizesi sonucu yüzlerce yıl sürecek bir uykuya daldılar. Uyandıklarında zamanın değiştiğini ve artık inanca karşı baskının sona erdiğini gördüler (Kur'an-ı Kerim, Kehf, 9-20; Yazır, 1935, ss. 9-78).

Kutsal metinlerde yer alan ve bilimsel izahı henüz zor olan bu tür olaylar, bilimin gelişimiyle birlikte mantıksal imkânlar dâhilinde yeni perspektiflerle değerlendirilebilir. Ashab-ı Kehf kıssasında, gençlerin bir mağarada veya sığınakta uyuya kalma sonucu, yüzyıllar sonra uyanmalarının bilimsel bir açıklaması muhakkak olmalıdır. Bu kapsamda, olayın gerçekleştiği mağara veya sığınanın fiziksel özelliklerinin, gençlerin uzun yıllar süren uyku halini açıklamakta tek başına yeterli olup olmayacağı sorusu ön plana çıkmaktadır. Fizik bilimi açısından başka var olan etkenler, gençlerin uzun yıllar boyu böyle bir ortamda uyuya kalması ve hayatta olmasını sağlamış olabilir mi? Bu felsefi sorulara cevap bulabilmek için kuantum bilimi, evrenin bir dalga fonksiyonu olma olasılığı (Bütünsel Evren ve Matematiksel Evren Hipotezi), belirsizlik ilkesi ve blok evren yaklaşımı ile ilişkilendirme yapılarak felsefi bir bakış açısıyla konu ele alınarak bu makalede çalışılmıştır.

Felsefenin soyut ve teorik doğası, onun pratik sorunlardan kopuk olduğu anlamına gelmemelidir. Nitekim fizik ve sosyoloji gibi bilim dalları da varlığın temel yapı taşlarını veya toplumsal dinamikleri anlamlandırmak adına kuramsal ve genel sorulara başvurmaktadır. Bu bağlamda, felsefi bir perspektifle ele alınan Ashâb-ı Kehf kıssası; kuantum dolanıklığı, boyut analizi, manyetik alan etkileşimleri, Levh-i Mahfuz ve zaman aynaları deneyi gibi kavramlarla ilişkilendirilerek, olayın mahiyetine dair yeni teorik hipotezler üretilmesine zemin hazırlamaktadır. Klasik İ'câzü'l-Kur'ân çalışmalarında; genellikle Kur'an'ın i'cazı, yani Kur'an'ın benzersizliği ve mucizevî yönü, dil ve üslup mucizesi, anlam derinliği, ilmi işaretler, muhteva özelliği ve sayısal icaz gibi önemli konular ele alınmıştır. Bu çalışmanın mevcut literatürden temel farkı ise; 20. yüzyıl sonu ile 21. yüzyıl başında "kuantum dolanıklığı" alanında kaydedilen bilimsel gelişmeleri merkeze alarak, felsefi bir perspektifle doğrudan Kehf Suresi ile ilişkilendirmesidir.

Yöntem

Çalışmada Ashâb-ı Kehf ile ilgili ayetler analiz edilecek, kuantum, boyut, evren ve zaman ilişkisi ile ilgili nasıl bir bağlantı oluştuğunu özellikle kuantum dolanıklığı etkileşim prensibi ile ilişkilendirilerek irdelenecektir. Çalışma, ayetlerin sunduğu ilmi işaretleri kuantum mekaniği prensipleriyle temellendiren özgün bir model olmanın yanısıra zaman kavramı ile ilgili yeni fikirler sunmayı amaçlamaktadır.

Bulgular

Kehf Suresi, 9-10. Ayetler

Kehf Suresi 9. ayette şöyle buyrulur: "Sen, yoksa Kehf ve Rakîm sahiplerinin bizim ayetlerimizden hayrete düşülecek bir şey olduklarını mı sandın" (Kur'an-ı Kerim, Kehf, 9). Bu ayet, Ashab-ı Kehf'in hikâyesinin Allah'ın kudretinin sadece bir örneği olduğunu hatırlatır ve mucizelere hayret etmemek gerektiğini vurgular (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Yazır, 1935, ss. 9-78). Kehf Suresi 10. ayette şöyle buyrulur: "O vakit ki o genç yiğitler Kehfe çekildiler de şöyle dediler: Ya Rabbenâ! Bizlere katından (Ledünnünden) bir rahmet ihsan eyle ve bizim için işimizden bir muvaffakiyet hazırla" (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Kehf, 10).

Ledünnünden terimi, Kur'an'da özellikle "Ledün ilmi" (doğrudan Allah tarafından verilen özel bilgi) gibi ifadelerde de geçer ve Allah'ın doğrudan verdiği sebepler üstü bir lütfu veya bilgiyi ifade eder (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018; el-İsfahani, 2004; İbn Manzur, 1881; Yazır, 1935;). Bu ayet, zorluklar karşısında Allah'a dua etmenin ve ledün ilmini dilemenin önemini öğretir. Ledün ilmi, Allah'ın ilahi hikmet ve sırlarından verilen özel bir bilgi ya da kavrayış olarak da açıklanabilir. Bu ilim, yalnızca Allah'ın seçtiği kullarına bahsettiği bir lütf olarak değerlendirilir ve özellikle Kur'an'da Hz. Hızır ile Hz. Musa kıssasında da kendine yer bulur. Ashab-ı Kehf'in duasında, Allah'tan rahmet talep ederek bu ilahi hikmet ve korumadan yararlanma arzusu görülmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, ss. 537-578; Yazır, 1935, ss. 9-78).

Kehf Suresi, 11-12. Ayetler

Ayetlerde şöyle buyrulur: "Biz de onların kulaklarına o mağarada yıllar yılı perde çektik. Sonra iki gruptan hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi hesap edeceğini bilip açıklayalım diye onları uyandırdık" (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Kehf, 11-12). Kulaklarına perde çekilmesinin ve uzun süreli uyku halinin oluşabilmesi için bir kriter olduğu anlaşılmaktadır. Tıp Bilimi ilerde bu konuya muhtemelen bir açıklama getirebilecektir.

Allah, Ashab-ı Kehf'i derin bir uykuya yatırarak zamanın ötesindeki kudretini göstermiştir. Özellikle iki grup olarak ifade edilmesi de dikkat çekicidir. İfade edilen iki grubun daha önce birbirlerini tanıyıp tanımadıkları bilinmemektedir. Fakat kaderleri, bu iki grubu Kehf'de bir araya getirmiştir. Ayrıca bu grupların sahip olduğu ilmi birikimin niteliksel farklılıkları veya benzerlikleri hakkında kesin bir veri bulunmamaktadır. Fakat Kehf Suresi'nin 16. ayetinde, grup içerisinden birinin diğer gençlere mağaraya (Kehf) sığınmaları yönünde tavsiyede bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bu kişinin Kehf hakkındaki bilgilere diğerlerinden daha fazla vakıf olduğu anlaşılmaktadır (Yazır, 1935, ss. 9-78).

Kehf Suresi, 16-17. Ayetler

Ayetlerde şöyle buyrulur:

Onlardan ve Allah'tan başka taptıklarından uzaklaşınca, mağaraya sığındılar. Rabbiniz size rahmetini yayacak ve işinizde size bir kolaylık ve yarar sağlayacaktır. Güneşi görürsün ki doğduğu zaman mağaralarının sağ yanına meyleder; battığı zaman da sol tarafa geçer. Onlar ise mağaranın geniş bir yerindedirler. Bu, Allah'ın ayetlerindedir. Allah, kimi doğru yola iletirse, işte doğruya eren odur; kimi de saptırırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın. (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Kehf, 16-17)

Elmalı Hamdi'nin orjinal tercümesinde Kehf Suresi 17. ayet şöyle tercüme edilmiştir:

Güneşi görüyorsun â doğduğu vakit kehiflerinden sağ tarafa meyleder, battığı vakit da onları sol tarafa makaslar ve onlar, onun içinde bir geniş sahadadır, bu işte Allah'ın âyâtındandır, Allah her kime hidayet ederse işte o, irmiştir, her kimi de saptırırsa artık onu irşad edecek bir veliy bulamazsın. (Kur'an ve Meali, 2025)

Bu ayetler, Allah'ın yardımının ve hikmetinin sürekli olarak inananların üzerinde olduğunu ifade eder. Doğru yolda olanlar, Allah'ın koruması altındadır. Ayette güneşin hareketlerine ve mağaranın genişliğine yapılan vurgu, olayın fiziksel boyutunu anlamak açısından kritiktir; ancak bu detayların modern bilimsel karşılığı henüz tam olarak aydınlatılamamıştır. Güneşin, Kehf ortamında bulunan gençlere, nasıl bir katkısı oldu? Böyle bir ortamda güneş ışığının faktörü nedir? Özellikle gençlerin mağaranın geniş yerinde olmasının ifade edilmesinin anlamı nedir? Güneşin mağarayı doğudan batıya doğru makaslama ifadesi hangi mesajı içeriyor? Bu soruların yanıtlanması 'Kehf ortamının' mahiyetini aydınlatacaktır; nitekim olayın farklı bir boyutta gerçekleşme ihtimali, bilimsel açıdan boyutlar arası etkileşim teorilerinin de incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Kehf Suresi, 18-20. Ayetler

Ayette şöyle buyrulur:

Onları görseydin, uyanık sanırdın; hâlbuki onlar uykudadırlar. Biz onları sağa sola çevirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış vaziyetteydi. Eğer onları görseydin, arkana dönüp kaçırdın ve korkuyla dolardın. Böylece onları uyandırdık ki birbirlerine sorsunlar. İçlerinden biri dedi ki: 'Ne kadar kaldınız?' Dediler ki: 'Bir gün ya da günün bir kısmı kadar kaldık.' Dediler ki: 'Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Haydi, birinizi şu paranızla şehre gönderin de baksın, hangi yiyecek daha temizse ondan size erzak getirsin ve nazik davransın; sakın sizi kimseye hissettirmesin. (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Kehf, 18-20)

Bu ayetler, Allah'ın Ashab-ı Kehf'i mucizevi bir şekilde koruduğunu ve uyandırıldıklarında yaşadıkları hayreti gözler önüne serer. Aynı zamanda, şehre erzak almak için gönderilen kişinin dikkatli davranması gerektiği vurgulanarak tedbirin önemine işaret edilir. Yine bireyin korkuyla dolması ve 'onların sağa sola çevrilmesi' gibi detaylar, olayın bilimsel, fiziksel ve psikolojik boyutları açısından üzerine düşünülmesi gereken temel noktalar (İbn Kesir, 2012, ss. 4934-4975; Virit, 2017, s. 326; Yazır, 1935, ss. 9-78).

Ashab-i Kehf: Kuantum Bilimi, Boyut, Kader ve Zaman İlişkisi ve Yeni Sonuçlar

Bu bölümde Ashâb-ı Kehf kıssası; kuantum fiziği, boyut teorileri, evren ve zaman olguları ekseninde analiz edilmektedir. Çalışma, okuyucuya alışılmışın dışında bir perspektif sunarak sorgulayıcı bir düşünce zemini oluşturmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, öncelikle ilgili ayetler incelenmiş; ardından kuantum dolanıklığı etkileşim prensibi aracılığıyla zaman, boyut ve Levh-i Mahfuz kavramları arasında kurulan bağlantıların, birbirini destekleyen sonuçlar doğurabileceği ortaya koyulmuştur.

Neml Suresi 75. Ayet, Levh-i Mahfuz ve Blok Evren

Bu başlık altında, Neml Suresi 75. ayetinin meal ve tefsir kaynaklarındaki yorumları; modern fizik teorileri (holografik evren, blok evren, deterministik yaklaşımlar) ile kavramsal düzeyde mukayese edilmektedir. Çalışma deneysel bir nitelik taşımayıp, teorik ve disiplinler arası bir tartışma zeminine dayanmaktadır. Bu çerçevede, ilgili teorik yaklaşımlar ışığında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Soru 1: Neml Suresi 75. ayetinde ifade edilen “Levh-i Mahfuz” kavramı, evrenin tüm bilgilerini kapsayan bir yapı olarak düşünülebilir mi?

Soru 2: Bu kavram, modern bilimde tartışılan “evrenin algoritması” veya “holografik evren” yaklaşımlarıyla nasıl ilişkilendirilebilir?

Levh-i Mahfuz, tüm varlık ve olayların kayıtlı olduğu metafizik bir kavram olarak, bilimsel açıdan evrenin bütünsel yapısını açıklamaya çalışan holografik evren ve zamanın blok-evren yaklaşımıyla benzerlik göstermektedir.

Neml Suresi 75. ayet şöyledir: “Şüphesiz göklerde ve yerde gizli olan hiçbir şey yok ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz) bulunuyorlar” (Kur’an-ı Kerim, Neml, 75). Bu ayet, Allah’ın sınırsız bilgisine ve tüm kadelere hâkimiyetine işaret eder. Ayette “Göklerde ve yerde gizli olan” ifadesi, bilinen, bilinmeyen ve görünmeyen tüm varlıkları kapsar. Bu bağlamda Ashâb-ı Kehf kıssasının da yine Levh-i Mahfuz’da kayıtlı olması mantıksal bir zorunluluk olarak değerlendirilebilir. Ashâbe'l-Kehfi ve'r-Rakîmi” kıssası hakkında yazılı bir taş levha olup olmadığı bilinmemekle birlikte, Neml Suresi 75. ayete göre bu kıssanın Levh-i Mahfuz’da mevcut olması zaten muhakkaktır.

Prof. Michio Kaku, Tanrının Denklemi (The God Equation) adlı eserinde evrendeki zarif düzenin bir “kozmetik tasarımcıya” işaret ettiğini ifade etmektedir: “...Tüm bunların önceden planlandığı, zarif tasarımının kozmik bir tasarımcının elini gösterdiği sonucuna varmaktan kaçınmak zordur. Bana göre, bu Tanrı'nın varlığına dair en güçlü argümandır...” (Accidentally Retired, 2025). Bu yaklaşım, Tanrı'nın varlığına dair güçlü bir argüman olarak yorumlanmaktadır. Kur’an’da Levh-i Mahfuz’un bir “kitap” olarak tanımlanması, evrendeki olayların önceden planlandığını ifade eden bu bilimsel ve felsefi görüşlerle paralellik arz etmektedir.

Levh-i Mahfuz’un evrenin tüm algoritmasının kaydedildiği bir “levha” olarak kavramsallaştırılması, modern fiziğin bazı teorileriyle benzerlik arz etmektedir. Özellikle, Einstein’ın görelilik teorisi ile ortaya çıkan ve Hermann Minkowski tarafından matematiksel olarak geliştirilen blok evren yaklaşımı, geçmiş, şimdi ve gelecek zamanın bir arada var olduğunu öne sürmektedir. Bu modele göre zaman, akıp giden bir süreçten ziyade, uzay-zaman dokusunda bütün hâlinde mevcuttur (Einstein, 1905; Minkowski, 1908). Diğer taraftan, fizikçi David Bohm, “implicate order” (gizli düzen) yaklaşımıyla, görünen dünyanın daha derin bir bütünlüğün yansıması olduğunu savunmuştur (Bohm, 1996, s. 11). Bu düşünce, Gerard ’t Hooft ve Leonard Susskind tarafından geliştirilen holografik evren teorisi ile birleştiğinde, evrenin üç boyutlu bir illüzyon olabileceği fikrini güçlendirmektedir (’t Hooft, 1993; Susskind, 1995, s. 6380). Teolojik metinlerde “Levh-i Mahfuz” kavramı, bilimsel olarak holografik evren ve blok-evren yaklaşımlarıyla karşılaştırıldığında, disiplinler arası bir köprü işlevi görebilir. Ancak, bu iddiaların deneysel olarak doğrudan test edilebilmesi bugün için çok zor olduğu gözükmektedir.

Kuantum Bağintısı ve Yansımaları

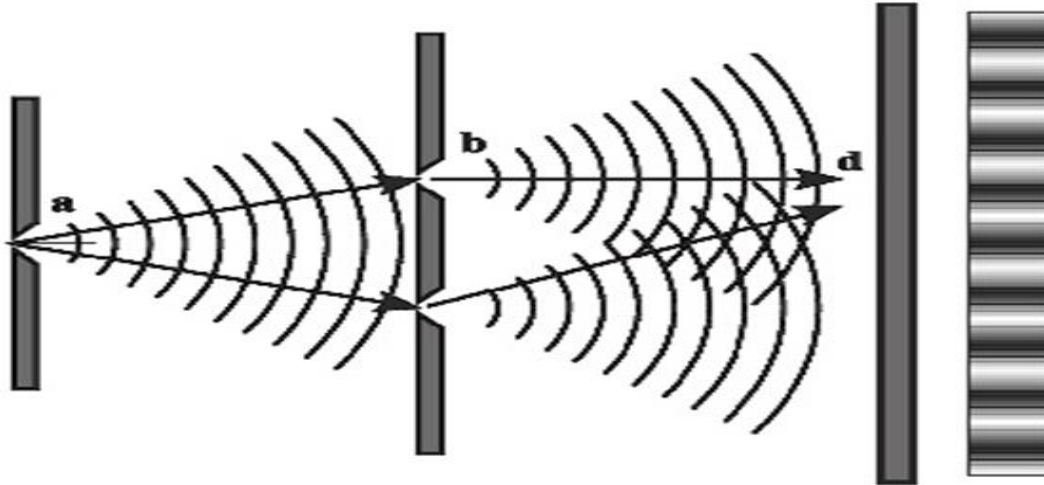
Kuantum mekaniğindeki son ilerlemeler ve gelecekteki simülasyon teknolojileri sayesinde, evrenin işleyişine dair çok daha kapsamlı verilere ulaşılabileceği şimdiden anlaşılmaktadır.

En basit örneğiyle, Thomas Young tarafından yapılan çift yarık deneyi; fotonların tek yarıka parçacık özelliği sergilerken, çift yarıka üst üste binerek su dalgaları gibi (Şekil 1) desenler oluşturduğunu ortaya koymuştur (Çakır, 2024, s. 9). Takip eden

çalışmalarda, tek tek gönderilen elektronların da çift yarıktan geçerken dalga formu sergilediği (Şekil 2) ve bu parçacıkların, aradaki mesafeye bakılmaksızın birbirleriyle etkileşim içinde oldukları gözlemlenmiştir.

Şekil 1.

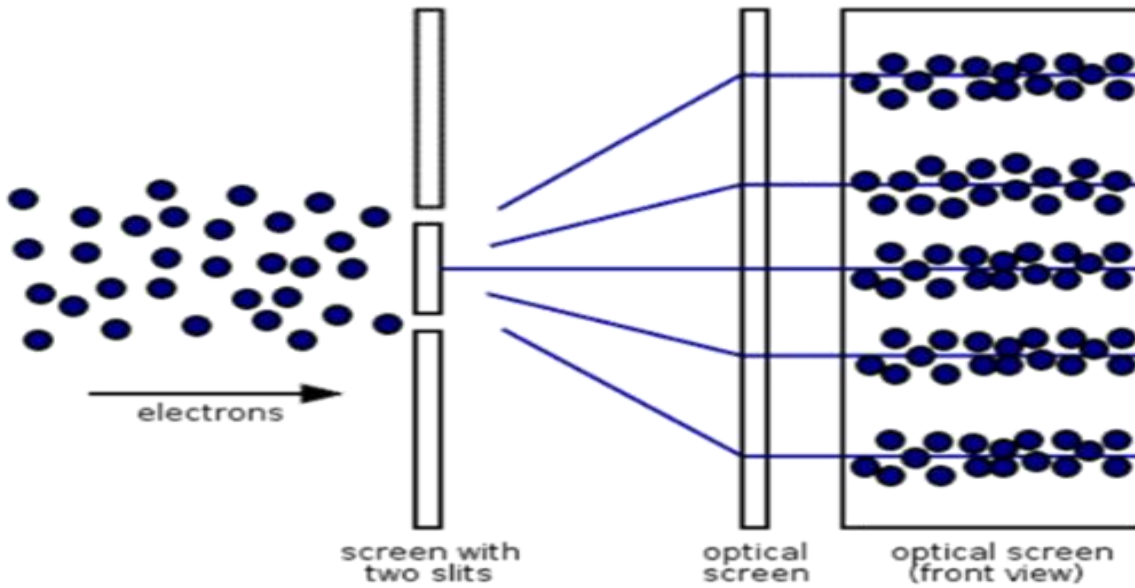
Çift Yarık Deneyi

Kaynak: (Çakır, 2024).

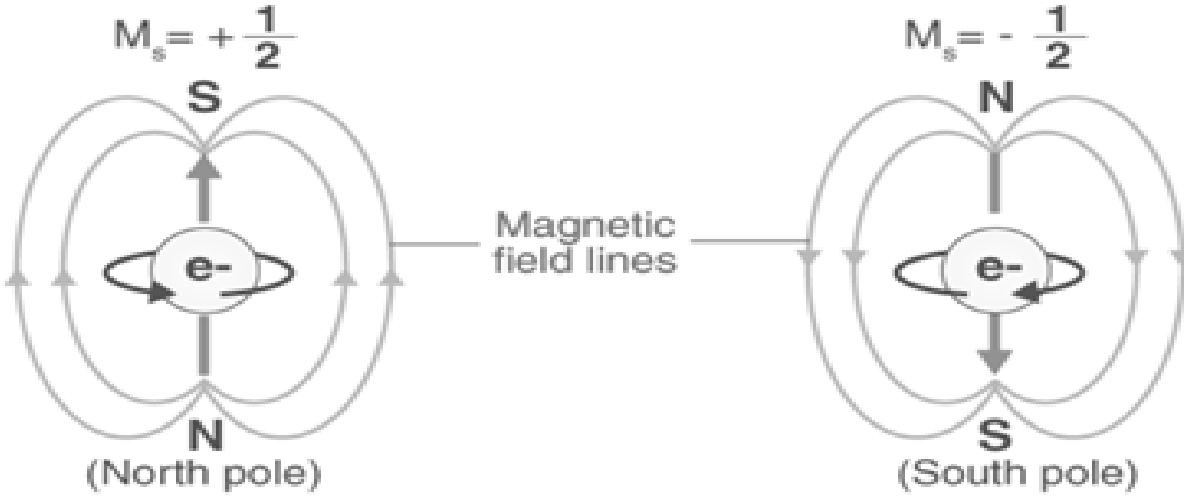
Şekil 2.

Tek Tek Gönderilen Elektronlar ve Gözlemsiz Çift Yarık Deneyi

Kaynak: (Biyogen, 2016).

Çift yarık deneyinde elektronların mesafe gözetmeksizin birbirinden etkilenmesi çok önemlidir. Elektronların spin durumunu yansıtan görsel Şekil 3'te olduğu gibidir.

Şekil 3.*Spin Durumları*

Kaynak: (Biyogen, 2016).

Bir başka ifadeyle; çift yarık deneyindeki gibi aralarında korelasyon bağı bulunan iki elektron farklı mekân veya odalarda muhafaza edildiğinde, bu parçacıklardan birine dışarıdan müdahale edilmesi, diğer odadaki elektronun da eş zamanlı olarak etkilenmesine ve değişim göstermesine neden olmaktadır.

Söz konusu örneklemin Levh-i Mahfuz kavramıyla olan muhtemel bir anlamsal ilişkinin irdelenmesi ve üzerinde durulması gereken temel bir sorunsaldır. Çift yarık deneyinde gözlemlenen ve mesafeden bağımsız şekilde gerçekleşen bu etkileşimden hareketle, konuya dair şu çıkarımda bulunulması mümkündür. Levh-i Mahfuz'daki kayıtlı verilerin evrende belirli bir ölçü ve nizam çerçevesinde anlık olarak tezahür etmesi; evreni oluşturan tüm madde ve atom altı parçacıkların, farklı bir boyutta (Levh-i Mahfuz içerisinde) farklı bir algoritma veya fizik kurallarıyla formüle edildiği hipotezini doğrulamaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda, evrensel varlıklar ile bu yüksek boyut içinde bulunan Levh-i Mahfuz'da yazılı planlama kayıtları arasında 'kuantum dolanıklığı' benzeri bir etkileşim bağıntısının bulunduğu düşüncesi, kuramsal bir hipotez olarak ileri sürülebilir.

Bu varsayıma ek olarak, anti-maddelerin egemen olduğu bir 'anti-evren' olasılığı da kuramsal bir ihtimal olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Levh-i Mahfuz; alternatif bir evrenin boyutlarında yer alabileceği gibi, anti-evrenin farklı boyut katmanlarında da konumlanmış olabilir. Bir başka perspektifle, tüm anti-madde yapılarının Levh-i Mahfuz bünyesinde belirli bir hesap, nizam ve algoritma bütünü olarak bulunması muhtemeldir. Henüz ampirik olarak kanıtlanamayan bu yapıların içinde bulunduğu sistemi, kavramsal bir tanımlamayla 'Bilgi Evreni' olarak nitelendirmek mümkündür.

Mevcut fizik literatürüne göre bir kısım anti-madde ve madde bir araya geldiğinde enerjiye dönüşmektedir (CERN-ALICE, 2009; CERN-LHCb, 2022; Kolb ve Turner, 1990, ss. 200-250). Bu noktada, enerjiye dönüşmeyen ve şu an evrenimizi oluşturan maddelerin anti-maddesi nerededir? sorusuna irdelenmelidir. CERN'deki Büyük Hadron Çarpıştırıcısı (LHC) son zamanlarda yapılan deneylerde, evrende antimaddenin neden maddeye kıyasla çok az bulunduğunu anlamaya yönelik önemli deneysel veriler sağlanmıştır (LHCb Outreach, 2025). Gözlemler, antimaddenin maddeden daha az olmasına yol açan asimetrik süreçlerin varlığına işaret etmektedir (CERN, 2025). Bu bulgular, başlangıçta eşit miktarda madde ve antimadde yaratılmış olsa bile, madde lehine gerçekleşen kuantum süreçlerinin günümüz evreninde madde fazlalığını açıklamada kritik bir rol oynamaktadır (CERN, 2025). Bu sonucun evrenin oluşmasının kesin sonucu olduğunu şu aşamada söylemek zordur. Bu konu, alternatif bir perspektifle yeniden ele alınacaktır.

1-Evrendeki tüm maddelerin birer anti-maddesi varsa ve bunlar gözlemlenemiyorsa, bu maddelerin farklı bir boyutta veya evrende yer aldığı varsayılabilir mi? Eğer söz konusu diğer evren, mevcut evrendeki maddelerin anti-maddelerinden oluşuyorsa, bu yapı 'anti-evren' olarak adlandırılabilir mi? Özetle; maddelerin anti özelliklerini taşıyan bu kuramsal eşlenik evren için 'anti-evren' tanımı kullanılabilir mi?

2-Farklı bir bakış açısı geliştirilerek hipotez olarak ortaya koyulan, anti-maddenin anti-evren içerisinde var olabileceği kuramsal düşüncesi temelinde, 'Kuantum Dolanıklık ve Elektronların Etkileşimi' birleştirilerek yeni bir bakış açısı sunulabilir. Yani, anti-evren içinde bulunan anti-madde ve anti-elektronlarda olabilecek bir değişiklik, mevcut evrende bulunan madde ve elektronlar üzerinde bir etkileşim yaratabilir mi? Laboratuvar ortamında geliştirilen anti-maddenin, bu şekilde madde ile iletişime girmediği bilimsel çalışmalarda belirtilmektedir (Amsler vd., 2008; Peskin, 1995).

Madde ve anti-maddenin doğal olarak bu şekilde birbirlerine bağlanmasının gözlenmesi oldukça zor olarak gözükmüyor (Aspect vd., 1982; Einstein vd., 1935). Diğer taraftan, Alman Havacılık ve Uzay Merkezi'nden araştırmacılar, helyum ve hidrojen atomlarını grafen (tek bir karbon atomu kalınlığında bir malzeme) tabakasına yönlendirerek 2023 yılında şaşırtıcı bir başarıya imza attı. Bu deney, bir kristal kafes aracılığıyla atomik kırınımın ilk başarılı örneğini ortaya koydu. 100 saatlik maruziyetin ardından grafen yapısının zarar görmediği ve belirgin bir dairesel kırınım deseni oluşturduğu gözlemlendi.

Geleneksel deneylerde, parçacıkların dalga özelliklerini incelemek için genellikle elektronlar kullanılır. Ancak, bu yeni deney atomların da benzer davranışlar sergileyebildiğini göstererek kuantum teorisinin çeşitliliğini genişletmiştir (Allison, 2023; von Jeinsen vd., 2023). Evrenin ilk yaratılışından itibaren oluşan her maddenin, anti-maddesinde oluşmuş kabul edilmektedir. İlk yaratılıştan beri var olan madde ve anti-madde arasında, maddelerin temel parçacığı olan, proton, nötron, elektronlar arasında kuantum dolanıklığı varsa, anti-madde ve madde arasında da bir etkileşim olabilir mi? Eğer bu sorunun cevabı olumsuz ise, değerlendirilebilecek diğer ihtimal, bu makalede ele alınacağı üzere, maddenin aynı an içerisinde blok hâlinde var olma durumu ile atom veya elektronların geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman hâlleri arasında bir kuantum dolanıklığı ilişkisinin kuramsal olarak bulunma olasılığıdır. Yine, evrenin matematiğinin dalga fonksiyonu olma olasılığı ve blok evren teorisi çerçevesinde bir varlığın ölçümden önce "her yerde" var olma olasılığı kapsamında, gelecek ve geçmiş arasında kuantum dolanıklığı bağıntısının olabileceği ve böylece kaderi değiştirme ve rüyalarda gelecek ile ilgili mesajların alınması bakımından da bir ilişkisel bağıntı söz konusu olabilir.

3-Buraya kadarki anlatımlarda, evrenden önce ilk yaratılanın Levh-i Mahfuz olduğu yönündeki düşüncenin yanı sıra; Levh-i Mahfuz'un, evren ve boyutlar içerisindeki tüm varlıkların yaratılışı ve kaderinin olduğu tanımlamasının, Kur'an-ı Kerim'deki ifadelerle içerik bakımından uyumlu olduğu söylenebilir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, ss. 541-542).

Levh-i Mahfuz'u biraz daha iyi anlayabilmek için, tanımlamayı biraz daha açarak "tüm varlık ve metafizik olgularının oluşumunu sağlayan, bildiğimiz veya bilmediğimiz fizik kuralları, algoritmalar, formüller, sayısal ölçüler veya değerlerin bütünü bulduğu düzlem veya levha" şeklinde anlatmak daha kapsayıcı olacaktır.

Furkan Suresi 1-2. Ayetleri: Yaratılan Her Şeyin Belirli Bir Ölçüsü, Biçimi ve Nizamı Vardır

Furkan Suresi 1-2. ayetlerinde şöyle buyrulur: "Göklerin ve yerin mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti yalnızca O'na aittir. O asla bir çocuk edinmemiştir. Mülk ve saltanatında O'nun bir ortağı da yoktur. O her şeyi yaratmış; her birine belli bir ölçü, biçim ve nizam tayin etmiştir" şeklindedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Furkan, 1- 2).

Bu ayet, yaratılan her şeyin, belli bir ölçü, biçim ve nizam ile yaratıldığını, dolayısıyla gerçekleşen her olayın, muhakkak, belli bir biçimi, ölçüsü ve nizamı var olduğunu ifade etmektedir. Yani, her olayın, ilim ile ifade edilecek bilimsel bir açıklaması muhakkak olmalıdır.

Ashab-ı Khef kıssasında ve günümüzde inançsal düşünce açısından mucizevi olarak tanımlanan, fakat Allah için kolay olan ve 9. ayette buyurduğu gibi "...hayret verici bir şey mi sandın" yaklaşımı ile Allah'ın ilminin kudretine, sonsuzluğuna ve onun için kolay bir şey olduğuna işaret etmektedir. İnsanlık için bugün bu olayın bilimsel olarak anlaşılabilmesi çok zor olabilir. Fakat bilimsel gelişmeler ilerledikçe bu olayı gelecekte anlamak ve yorumlamak daha da mümkün olabilecektir. Bu tespitlerde, Ashab-ı Khef, Allah'tan bilinmeyen gizli bir ilmi veya Allah katında bir rahmet niyaz etmiş ve bu ilmin ve rahmetin niyazı (dilek ve duası), gençlerin "Khef'e" sığınmaları ile yaşanmaya başlanmıştır.

Khef Suresi 13. Ayet ve Gizli İlim Bilgisi

Ayette şöyle buyrulur: "Biz sana onların kıssalarını doğru olarak naklediyoruz: Hakikat bunlar, birkaç genç yiğit rablarına iman ettiler, biz de hidayetlerini artırdık ve kalblerine rabita verdik" (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Khef, 13; Yazır, 1935, ss. 9-78). Bu ayet, gençlerin sahip olduğu ilmi konuda bilgilerinin arttığı veya yeni ilmi bilgilere sahip olduğu veya öğretilendiği anlaşılmalıdır.

Bu çalışmada, Kur'an-ı Kerim'de bulunan Kehf Suresi ile kuantum dolanıklığı ve Levh-i Mahfuz arasında bir ilişkilendirmenin bilimsel olarak söz konusu olup olmayacağı üzerinde durulmuştur. Olayın başlangıcı, Kehf Suresi 10. ayette bahsedildiği gibi, ledün ilmi (Allah katında rahmet dileme) niyazı (duası) ile başlar. Yani, Kehf Suresi'nde geçen olayların mucizevi başlangıcı bu dua ve istek ile şekillenir. Birçok kaynakta ledün ilmi 'Gizli İlim' olarak ifade edilir. Burada şu soruyu sormak gerekir: 'Neden niyazda kurtulmak için özellikle ilim (Allah katında) talebi vardır?' Bu durum aşağıda açıklanacaktır.

Kehf Sığınağı: Gerçekten Farklı Bir Boyutsal Ortama Mı Dönüştü?

Kehf Suresi 16. ayette şöyle buyrulur: "Mademki siz, onlardan ve Allah'tan başka taptıkları putlardan ayrıldınız, o halde mağaraya (Kehf'e) sığın ki, Rabbiniz rahmetinden size genişlik versin ve işinizi rast getirip kolaylaştırsın" şeklindedir (Kur'an-ı Kerim, Kehf, 16; Yazır, 1935, ss. 9-78). Elmalı Hamdi, 16. ayetin orijinal tercümesinde, "...o halde kehfe (mağaraya) çekilin..." şeklinde tercüme edilmiştir. Burada "sığınmak" veya "çekilmek" eylemsel olarak birbirine yakın olsa da farklı hareket veya eylemleri de ifade edebilir. Bu ayette anlatılmak istenen farklı bir bakış açısı ile şu şekilde yorumlanabilir mi?

Gruptan bir kişinin, gençlere Kehf'e sığınmalarını ve Allah'ın rahmeti ile işlerinin kolaylaşmasını tavsiye ettiği görülmektedir. Bu durum, söz konusu kişinin Kehf'in (mağara, sığınak veya farklı bir boyutsal ortama dönüşen alan) yerini bildiği ve buraya dair derinlemesine bilgi sahibi olduğu çıkarımını doğurmaktadır. Bu çerçevede, yolu gösteren bu kişinin, gruba kıyasla daha ileri düzeyde bir ilmi bilgiye sahip olduğu düşünülebilir mi?

Bu durumda bu kişi daha fazla bilgiye sahipse, gençlere veya genç arkadaşlarına Allah'ın izniyle bu ilmi öğretmiş veya bu olayın gerçekleştiği "Kehf" ortamına sığınmalarına veya çekilmelerine, Allah'ın yardımıyla öncülük etmiş olabilir mi? Söz konusu kişinin aidiyeti (içeriden/dışarıdan) ve mahiyeti (insan/melek) hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu bağlamda; Kehf'in niteliği, konumu ve ortam özelliklerinin ayrıca açıklığa kavuşturulması elzemdir.

Yedi Uyurlar ve ilgili mağaralara dair dünya genelinde farklı anlatı ve literatür mevcuttur. Özellikle Hristiyan ve Roma kaynaklarında yedi uyurlar şeklinde anlatımlar olduğu ve İzmir'in Selçuk ilçesinde mezarlarının bulunduğu söylenmektedir (Karaoğlu, H., 2022). Burada, Kehf Ehli yani gençlerin yıllarca uyuduğu ortamın bir mağara mı, bir sığınak mı yoksa farklı bir yer ya da boyutsal bir ortam mı olduğu sorusuna cevap bulunması gerekmektedir. Günümüzde sıradan bir mağarada, sığınakta veya bir bölgede senelerce uyuyup, yıllar sonra uyanma realitesi yaşanmadığına göre olayın bu kısmının mantıklı veya bilimsel bir şekilde yorumlanması gerekmez mi? Yine, Kur'an-ı Kerim'de Bakara 259. ayette (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Bakara, 259) Üzeyir Peygamber (AS) ile ilgili olduğu söylenen, 100 yıl ölüm halinde kaldığı ve 100 yıl sonra aynı yerde uyanması anlatılır ki benzer olaylar diğer dini kaynaklardan da anlatılmaktadır.

Hz. Üzeyir (AS) kıssasında anlatılan, aynı mahalde 100 yıl boyunca fark edilmeden bulunması dikkat çekicidir. Bu konunun gözden uzak veya kapalı bir alan olup olmadığı sorusuna Bakara Suresi bağlamında bakıldığında; alanın kapalı olmadığı, aksine yanında yiyecekleri, bineği ve şehri görebileceği bir mevkide olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bir asır boyunca Hz. Üzeyir ve bineğinin neden fark edilemediği sorusu, üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.

Bu aşamada boyut kavramı analize dahil edilmelidir. Boyutlar, basitçe, farklı yüzeyleri algılayarak gerçekliğin analiz edilmesini sağlamaktadır. Günlük hayatta üç boyut yani en, boy ve derinlik algısı evrendeki cisimlerin hepsi için geçerlidir. Mevcut üç boyutun dışında, Süper Sicim Teorisi gibi yaklaşımlar farklı boyutların varlığını ileri sürmektedir. Einstein'ın hocası Minkowski ise zamanı dördüncü boyut olarak kabul ederek 'uzay-zaman' kavramını kuramsallaştırmıştır. Einstein'ın özel görelilik kuramı, özellikle de eşanlılığın göreliliği, zamanın ne'liği hakkındaki düşünceleri büyük oranda değiştirmiştir. Zaman artık üç boyutlu evrenin üzerinden akıp giden dışsal bir varlık olarak değil, Minkowski'nin iddia ettiği gibi, dört boyutlu, adına uzay-zaman dediğimiz evrenin dördüncü boyutu olarak görülmelidir.

Geçmişin, şimdinin ve geleceğin göreceli olması, tüm zamanların eşit derecede gerçek olduğu sonucunu da doğurmuştur. Eğer ben için geçmiş olan, uzaydaki farklı bir gözlemci için 'şimdi' olabiliyorsa, geçmişin yok olup gittiğini söylemek mümkün değildir. Aynı şekilde, ben için gelecek olan, bir başkası için "şimdi" olabiliyorsa, o gelecek bir şekilde hâlihazırda var olmalıdır. Bu anlayışı somutlaştırıp daha anlaşılır hale getirmek adına, uzay-zaman genellikle bir eklemek somununa veya bir buz kütesine benzetilir. Uzay-zaman somununda evrenin tüm anlardaki durumları eksiksiz olarak mevcuttur (Arıkan Sandıkçoğlu, 2023, s.64).

Zamanın akışının bir illüzyon olduğu hipotezi, değişim ve hareket kavramlarının varlık koşullarını tartışmaya açmaktadır. Klasik fiziksel paradigma ve gündelik gözlem; bir ağacın büyümesini, biyolojik yaşlanmayı veya gök cisimlerinin yörüngesel devinimini zamanın doğrusal ilerleyişine bağlar. Bu perspektife göre hareket ve değişim, tanımı gereği zamansal bir sürekliliği ve ilerlemeyi zorunlu kılmaktadır (Arıkan Sandıkçioğlu, 2023, s. 64). Dolayısıyla, zamanın akışkan bir boyut olarak bulunmadığı bir evren tasarımında, maddenin deviniminden veya herhangi bir ontolojik değişimden söz etmek mantıksal bir çelişki barındıracağı görüşü daha kabul görmüş bir bakış açısıdır.

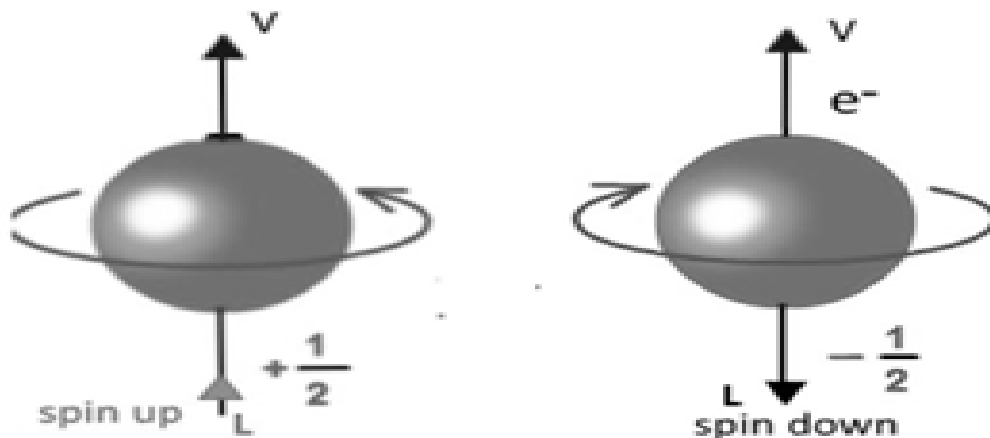
Bir diğer olasılık, evrenin matematiğinin dalga fonksiyonu olma olasılığı nedeniyle, sığınak ortamındaki manyetik alanı etkileyen unsurların mevcudiyetidir. Bu durumda, bahsi geçen ortamı etkileyen faktörlerin incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Örneğin, spin etkileşimlerinin bu süreçte bir rolü olup olmadığı temel bir araştırma sorusudur.

Spin Manipülasyonu ve Manyetik Ortam

Spin, kuantum mekaniğinde bir parçacığın içsel açısal momentumudur. Elektronlar, protonlar, nötronlar gibi temel sinyallerin her biri, spesifik bir spin değeri ile karakterize edilmektedir. Spin, klasik bir dönme hareketine benzese de aslında bir parçacığın hareketi ile değil, onun kuantum durumlarındaki özelliğidir. Spin doğrudan bir hareket değil, bir kuantum özelliğidir (Şekil 4).

Şekil 4.

Spin Durumu

Kaynak: (Evrin Ağacı, 2022)

Ancak spin'lerde yön, klasik bir nesnenin dönme yönü gibi düşünülemez. Spin, sadece "yukarı" veya "aşağı" gibi iki durumu ifade eden kuantum şekilleridir. Spin değeri genellikle bir kuantum sayısı ile ifade edilir. Elektronlar gibi fermiyonlar 1/2 spin yapısına sahiptir. Yani bir elektronun spin değeri +1/2 veya -1/2 olabilir (Griffiths, 2013). Spin, bir parçacığa manyetik moment kazandırdığı için özellikle manyetik alanlarla etkileşime girer. Elektronlar gibi parçalar, manyetik alan altında vektör yönde hizalanabilir (Arndt vd., 2009; Kittel, 2005). Aynı kuantum durumunu paylaşan iki fermiyon (spin-1/2 tipi) aynı yere yerleşemez. Bu kısıtlama, Pauli dışlama ilkesi olarak bilinir ve atomdaki elektronların ortaya çıkışlarını etkiler (Pauli, 1925).

Tartışma

Spin Lokalizasyonunun Etkileri, Yaşlanma, Manyetik Alan ve Ashab-Kehf Gençleri İle İlişkilendirmesi

Biyolojik sistemlerde metabolizmaya bağlı olarak çalışan ve vücut tarafından doğal olarak üretilen dengesiz moleküller, hücre yaşlanmasının en önemli nedenlerinden biridir. Bu moleküller, hücrelerin DNA'sına zarar verir ve oksidatif stresi artırır (Hore ve Mouritsen, 2016).

- Spin lokalizasyonu ve spin kontrollü kuantum etkileri, serbest radikallerin (dengesiz moleküllerin) re aktivitesini değiştirebilir (Hore ve Mouritsen, 2016).

- Eğer serbest radikallerin (vücudun ürettiği doğal dengesiz moleküller) spin durumu değiştirilirse, kimyasal olarak daha az

zarar verici hale gelmeleri sağlanabilir (Hore ve Mouritsen, 2016).

- Bu da DNA hasarını ve hücrel yaşlanmayı yavaşlatabilir (Hore ve Mouritsen, 2016). Serbest radikallerin spin durumu manyetik alanlar tarafından etkilenebilir. Dış manyetik alan, bazı spin çiftlerinin muhtemel olasılığını artırabilir, dolayısıyla reaktivite düşer. Aynı zamanda düşük manyetik alan terapileri, sonuçta reaktif oksijen türlerinin (Reaktif Oksijen Türleri) oluşumunu azaltabilir.

Spin ayarı, bazı yarı iletkenler ve manyetik malzemelerde bozulmaya karşı daha uzun ömürlü özellikler kazandırabilir. Eğer bu teknoloji biyolojik moleküllerde veya organik sistemlerde de uygulanabilirse, moleküler kararlılık artabilir ve oksidatif stres gibi yaşlanmayı hızlandıran süreçler yavaşlatılabilir (Arndt vd., 2009). Serbest radikallerin spin özellikleri, kimyasal, manyetik ve kuantum bağlantıları ile manipüle edilebilir. Bu sayede hücre gelişimini ve bozulmasını geciktirebilir. Serbest radikaller, DNA'ya, proteinlere ve hücre zarına saldırarak zarar görmesine neden olur. Eğer bu süreç yavaşlar veya kontrol altına alınırsa, sağlığın korunması ve yaşlanma belirtileri gecikebilir (Arndt vd., 2009; Hore ve Mouritsen, 2016). Bu nedenle, antioksidanlar veya spin manipülasyonu gibi teknikler, bozulmayı azaltarak daha uzun ömürlü ve sağlıklı olmasını sağlar. Ancak, yaşlanmanın çok faktörlü bir şekilde birleştirilmesi ve yalnızca serbest radikallerin kontrolüyle tamamen durdurulamaz. Spin'lerin bozulmayı geciktirebilmesi için tekrar test edilmesi veya benzer şu soruların araştırılması ve net olarak tespitin ortaya konulması gerekmektedir:

- Spin değişimi, vücudun ürettiği doğal dengesiz moleküllerin reaksiyonlarının hızını düşürebilir mi?
- Organik moleküllerde spin koherens (uyum) süresi uzatılabilir mi?
- Hücrel düzeyde spin manipülasyonu ile yaşlanma biyokimyası değiştirilebilir mi?

Deneysel olarak kanıtlanabilirse; manyetik alan yardımıyla spin uyumu ve moleküler kontrol sağlanarak organik yapıların stabilitesi artırılabilir ve DNA bozulması geciktirilebilir.

Ashab-Kehf gençlerinin bir mağara ortamında yaşlanmadan yüzlerce yıl kalabilmelerinin, manyetik ortam ve spin ile bir ilgiye olup olmadığı bilimsel bir araştırma konusudur. Spin'ler, sadece "yukarı" veya "aşağı" gibi iki durumu ifade eder. Spinlerin bu yönlü içsel momentum durumuna benzer bir hareketi ifade eden Kehf Suresinin 18. ayeti bu anlamda dikkat çekicidir. Kehf Suresi 18. ayetinde şöyle buyrulur: "Bir de onları mağarada görseydin uyanık sanırdın. Hâlbuki onlar uykudadırlar. Biz onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de girişte ön ayaklarını ileri doğru uzatmıştı. Eğer onları görseydin, arkana bakmadan kaçardın ve için korku ile dolardı" (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021; Kur'an-ı Kerim, Kehf, 18). Bu durumda elektronların spin (yönlü açıksal momentumu) durumları olan "yukarı" veya "aşağı" momentumu ile Kehf Suresi 18. ayetin içinde bahsedilen "Biz onları sağa sola çevirirdik" açıklaması ile benzer eylemsel bir ilişkilendirme yapılabilir.

Deneysel araştırmalar sonucunda Kehf ortamının manyetik bir alana dönüştüğü ve bu alanda insan bedenindeki dengesiz moleküllerin (sağa, sola veya yukarı, aşağı hareketlerle) manyetik etkileşimle uyumlu ve kararlı hale geldiği sonucu ortaya çıkabilir. Bu durum, moleküllerin DNA'ya daha az zarar vermesini sağlayarak vücuttaki yaşlanmayı veya biyolojik bozulmayı durdurabilir. Dünya üzerinde Kehf benzeri doğal ve boyutsal ortamların varlığının tespiti, bu konunun açıklanmasını kolaylaştıracaktır. Belirli bölgelerin bu özel niteliklerinden dolayı 'evet' denebilecek bir zemin oluşsa da, henüz bu konuda doğrudan bir bilimsel çalışma bulunmadığı için kesin bir cevap verilememektedir. Ayrıca, 2016 Nobel Fizyoloji veya Tıp Ödülü'ne layık görülen Yoshinori Ohsumi serbest radikallerin, açlık veya oruçlu bir durumda, hücrenin bu dengesiz molekülleri besin kaynağı olarak tükettiğini, dolayısıyla hücre bunları kendisi için kullandığını ifade etmiştir (Ohsumi, 2016). Bu açıklamalar doğrultusunda Kehf ortamının manyetik bir alana dönüşmesine sebebiyet veren doğal etkenlerin varlığı mümkündür.

Kehf Suresi 17. ayette şöyle buyrulur:

Ey Muhammed! Baksaydın güneşin doğduğu zaman mağaranın sağ tarafına yöneldiğini, batarken de sol taraftan onları makaslayıp geçtiğini görürdün. Onlar, mağaranın geniş bir yerinde idiler. İşte bu Allah'ın mucizelerindendir. Allah kime hidayet ederse, işte o, hakka ulaşmıştır; kimi de hidayetten mahrum ederse, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın. (Kur'an-ı Kerim, Kehf, 17; Yazır, 1935, ss. 9-78)

Güneş ışığı ile manyetik alan arasındaki dolaylı ilişkinin fiziksel temelleri ve bu etkileşimin mekanizması açıklanabilir.

Fotonların (güneş ışığının) doğrudan bir manyetik alan oluşturma özelliği yoktur, çünkü fotonların elektrik yükü yoktur (Jackson, 1999). Ancak güneş ışığının değişimi veya bir mağara içindeki manyetik alan oluşumuna dolaylı etkileri olabilir. Güneş ışığı, özellikle yüksek enerjili morötesi (UV) ve X-ışınları, atmosferde veya belirli malzemelerde iyonizasyona neden olabilir. Bu iyonlar hareket ettiğinde elektrik akımları üretebilir ve bu akımlar manyetik alan oluşturabilir (Chen, 1984). Ayrıca, güneş ışığı, yüzeydeki sıcaklık değişimlerine neden olabilir. Bu sıcaklık farklılıkları hava akımlarını, elektriksel iletkenlikleri ve dolayısıyla zayıf manyetik alanları etkileyebilir. Özellikle bazı mineraller (örnek olarak manyetit içeren kayalar) sıcaklık değişimleri nedeniyle geçici manyetik alanlar oluşturabilir (Merrill vd., 1998). Güneş rüzgârları, yüklü elektrik akımlarıyla Dünyanın manyetik alanını etkileyebilir. Bu etkiler, mağaranın içindeki manyetik alanın geçici olarak değişmesine de neden olabilir (Kivelson ve Russell, 1995). Ayrıca, spin'lerde aşağı, yukarı hareket, sağa, sola çevirme, güneşin sağ taraftan mağaraya yönelmesi ve sol taraftan makaslayarak geçmesi açısız olarak 180 dereceyi işaret etmektedir. Birbiri ile ilişkilendirilen bu iki farklı eylemde anlamsal benzerlikler söz konusudur.

Kuramsal bir yaklaşımla; güneş ışığının Kehf ortamında doğrudan değil, dolaylı yollarla zayıf manyetik alanlar indüklediği ve bu alanların spin dinamikleri üzerindeki etkisiyle dengesiz molekülleri kararlı hale getirdiği öngörülmektedir. Bu moleküler stabilizasyonun DNA hasarını minimize etmesi sonucunda, bedensel yaşlanma, biyolojik bozulma ve hücre zaman akışının yavaşladığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, Kehf ortamında manyetik alanın biyolojik zamanın ilerlemesini yavaşlatması; manyetik alan bulunmayan ortamlarda biyolojik zamanın daha hızlı ilerlemesine kıyasla bir zaman farkı oluşturabilir. Elbette, henüz keşfedilmeyen başka etkenler de söz konusu olabilir. Ancak böyle bir ortamın laboratuvar koşullarında oluşturulabilmesi, biyolojik zamanın fiziksel olarak yavaşlatılarak geleceğe yolculuk yapılmasına ilham verebilir.

Bütünsel Evren, Belirsizlik İlkesi ve Konum-Eylem Zaman Teorisi

David Bohm (1917–1992), “bütünsel evren” ve implicate order (örtük düzen) teorisi ile evrenin daha çok bir dalga-dokusu gibi işlediğini öne sürmüştür (Bohm, 1980). Bohm (1980), evrensel gerçekliğin parçacıklardan ziyade bütünsel dalga desenlerinden oluştuğunu savunmaktadır.

Modern kozmolog ve teorik fizikçi Max Tegmark, evrenin matematiksel yapısının bir dalga formunda olabileceği ve kuantum mekaniğinin tüm evrene uygulanabileceği üzerine fikirler öne sürmüştür (Tegmark, 2008). Özellikle öne sürdüğü Mathematical Universe Hypothesis (MUH/Matematiksel Evren Hipotezi) ile evrenin dalga fonksiyonlarıyla tanımlanabileceğini tartışmaktadır (Tegmark, 2008).

New York City'deki CUNY Lisansüstü Merkezi'nin (CUNY ASRC) İleri Bilim Araştırma Merkezi'nden Hady Moussa liderliğindeki bir ekip, “Zaman Aynaları” ismi ile veya “Zaman Yansıması” karşılığı anlamına gelen bir deney yapmıştır. Deneyde, bilim insanları, özel bir elektronik metalmalzemelerin özelliklerini veya ortamını çok hızlı ve düzgün şekilde değiştirerek, gelen “elektromanyetik dalganın” zamanda geri sarılmış bir kopyasını oluşturmayı başarmıştır. Bu, dalga fiziğinde tamamen yeni bir kontrol imkânı ve fizik dünyasında önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir (Ralls, 2025). Bu deneyde dalga uzayda değil zamanda geri dönmekte ve sanki sinyalin zamanı tersine çevrilerek “geri sarılmış” gibi davrandığı gözlemlenmiştir. Bu bilgiler ışığında evrenin bir dalga fonksiyonu niteliği taşıması durumunda, Kehf ortamında dışsal etkilerle zamanın ileri akış hızıyla eşdeğer bir geri sarmalın oluşması ve manyetik etkileşimler neticesinde sürekli ileri-geri yönlü, yani statik bir zaman sarmalının meydana gelmesi öngörülmektedir.

Evrenin yapısının matematiksel bir dalga formu olma olasılığı söz konusu ise, o zaman çift yarık deneyinde olduğu gibi tek tek gönderilen foton veya elektronun dalga olasılığı ve aynı anda çift yarıktan geçmesi, uzay-zaman boyutunda bir elektron, atom veya varlığın “her yerde” var olmasının olasılık temelli bir bilimsel yaklaşım olduğunu gösterir. Bu durumda parçacık veya varlık, evrenimizde tüm olması gereken “Konum-Eylem” evrelerinin her safhasında var olabilirliliği söz konusu olabilir. Dalga fonksiyonu olasılıkları üzerine kurulu bir evren modelinde, atom ve atom altı parçacıkların tüm potansiyel eylem konumlarında eşzamanlı olarak mevcudiyet göstermeleri kuramsal bir imkân dahilindedir.

Bu yaklaşım, Heisenberg'in “belirsizlik ilkesi” ile Carlo Rovelli'nin “ilişkisel zaman” kuramı ve Bohr ile Born'un kuantum yaklaşımları çerçevesinde temellendirilebilir. Heisenberg'in belirsizlik ilkesi, bir elektronun konumu ölçülmeden önce uzayın herhangi bir noktasında bulunabileceğini ortaya koyar (Heisenberg, 1930, ss. 20-25). Bu durum, varlığın “her yerde” oluşunu, olasılık temelli bir varoluş biçimi olarak tanımlar. Max Born'un dalga fonksiyonuna getirdiği olasılıksal yorumla birlikte düşünüldüğünde, bu ölçüm olasılığı öncesi “her yerde olma” hâli, yalnızca uzamsal değil, zamansal bir genişliği de ima eder

(Born, 1926, ss. 863-867). Elektronun konumunun ölçümle belirlenmesi nasıl dalga fonksiyonunun uzayda bir noktaya çökmesiyle gerçekleşiyorsa, zaman da benzer biçimde, gözlem anında olasılıklar içinden “seçilen” bir andır. Bu bağlamda, Bohr’un Kopenhag Yorumu’nda belirttiği gibi, ölçüm eylemi fiziksel olayın tanımlayıcısı hâline gelir; dolayısıyla, elektronun uzayın tüm noktalarına yayılabilmesi, zamanın da geçmiş, şimdi ve geleceğin tek bir olasılık bütünlüğü olarak var olabileceğini düşündürür (Bohr, 1928, ss. 580-582; Heisenberg, 1927, ss. 172-198). Heisenberg’in fiziksel yaklaşımı, Rovelli’nin ilişkisel zaman anlayışıyla birleştiğinde, zamanın ölçümden bağımsız mutlak bir varlık değil, gözlemle ortaya çıkan ilişkisel bir nitelik olduğunu gösterir (Rovelli, 2018, ss. 45-70).

İmam-ı Rabbânî’ye göre zaman mahluktur ve değişimle anlam kazanır. Allah’ın zatında zaman geçersizdir; bu nedenle zaman, yaratılmış âlemlerle sınırlıdır (İmam-ı Rabbânî, Mektubat-ı Rabbânî, 1982). Ruhani (manevi hallerde) yolculukta zaman farklı algılanabilir. Biruni, el-Âsârü'l-Bâkiye ani'l-Kurûni'l-Hâliye adlı eserinde, zamanın izafi olduğunu, kâinatın düzeni ve matematiksel bir sistemle hareket ettiğini anlatır. Bu düzenin varlığı, ilahi bir plan ve bilgi kaynağının varlığını (Levh-i Mahfuz'a benzer bir ilahi bilgi deposunu) ima eder (Birûnî, 1983).

Albert Einstein, Zaman, mekân ve hareket birbirinden bağımsız olmayan tam tersine birbirine bağlı izafi bir olay olarak ifade etmiştir (Akbaş, 2003). Zaman Einstein’ın söylediği gibi mekân ve harekete göre izafidir. Yaratıcının kendisi için zaman olmayabilir, fakat yaratılan varlıklar için zaman tamamen yok demek zordur. Fakat zaman farklı boyutlarda çok yavaş olabilir veya yokluğa yakın bir an olabilir. Belirsizlik ilkesi ve kuantum süperpozisyonu çerçevesinde, tüm olay ve eylemlerin her aşaması (Konum-Eylem Evreleri) için "anlık zaman" mevcudiyeti öngörülmektedir. Bu doğrultuda, gerçeklikte deneyimlenen süreçler, an içindeki tüm olasılık ve tercih simülasyonlarının bilinç aracılığıyla ardışık olarak gözlemlenmesiyle oluşmakta; bu durum ise uzay-zaman düzleminde bir akış algısı yaratmaktadır. Dolayısıyla, mevcut varoluşun konvansiyonel "uzay-zaman" boyutu yerine, "Uzay-Konum-Eylem Zaman Boyutu" içerisinde tezahür ettiği değerlendirilmektedir.

Makalede, "Uzay-Konum-Eylem Boyutu" hipotezi kapsamında, atom ve atom altı parçacıkların boyut içerisinde, tüm olması gereken konum veya pozisyonlarda an içerisinde var olması ve an içerisinde olayların yaşanması (uzay-zaman boyutu içerisinde ise sıralı simülasyonlar halinde gözlemlenmesi veya yaşanması) şeklinde farklı yeni bir kuramsal teori üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Bu durumda geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman, an içerisinde oluşuyor veya yaşanıyorsa, geçmiş zaman anı içerisinde ki bir karar, gelecek zaman anı içerisindeki bir kararı aynı anda etkileyebilir veya gelecek zaman içerisinde ki bir “anda” alınan karar aynı anda geçmiş zaman içerisindeki bir kararı aynı an içerisinde yaşadığı için yine etkileyebilir.

Bu teori kapsamında, günümüzdeki zaman ile ilgili kavram, iki farklı kavrama dönüştürülmüştür. Birinci kavram maddelerdeki fiziksel değişim halleri ve tüm oluşumların aynı an içerisinde oluşması veya dalga fonksiyonu şeklinde var olması, ikinci kavram ise gerçekleşen bu değişim ve oluşumların bilinç yardımıyla sıralı simülasyonlar halinde gözlemlenerek yaşanmasıdır. Bu da kuramsal olarak şu anlama gelir ki geçmiş, şimdi ve gelecek zamandaki maddenin tüm halleri bir bütün hâlinde var olabilir. Zaman ile ilgili bu yeni hipotez “Konum-Eylem Zaman Teorisi” olarak isimlendirilmiştir. Böylece “Uzay-Zaman Boyutu” yerine “Uzay-Konum-Eylem Zaman Boyutu” kavramı bu çalışma kapsamında bilim dünyasına bilimsel katkı olarak sunulmuştur. Bu çalışmada öne sürülen gelecek geçmişi etkiler hipotezi, Stony Brook Üniversitesi'nde yapılan kuantum silgi deneyinde (Quantum Eraser Experiment), fotonların çift yarıktan geçişi ve ardından foton ikililerinin davranışı incelenmiş, uzun mesafeyi kat eden fotonun ölçümü yapıldığında, diğer daha henüz kısa mesafe anında gözlenen fotonun pozisyonunu önceden etkilendiğinin ortaya çıkması, geleceğin geçmişi etkilemesi fikrini deneysel olarak desteklemektedir (Kim vd., 1999; Scully ve Drühl, 1982).

Bu makalede sunulan zaman teorisinin özgün hipotezi; tüm olay ve eylemlerin aynı an içerisinde gerçekleştiği, bilinç ile birlikte bu eylemlerin sıralı simülasyonlar halindeki yansımalarının gözlemlendiği esasına dayanmaktadır. Ayrıca, sebep-sonuç ilişkisi bakımında da farkındalık oluşmaktadır. Şöyle ki, mevcut zaman teorilerinde gelecek zaman, geçmiş zamanı etkilediğine dair bir tespit bulunmamaktadır. Halbuki “Konum-Eylem Zaman Teorisi” olarak sunulan anlık zaman teorisi kapsamında, geleceğin geçmişi değiştirmesi veya geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanın aynı an içerisinde oluşmasından dolayı birbirlerini etkilemesi mümkündür.

Einstein’in blok evren teorisinde zaman, uzayla birlikte dört boyutlu bir ‘uzay-zaman bloğu’ şeklinde tarif edilmiştir. (Einstein, 1961; Minkowski, 1952). Bu kavram çalışmada ortaya koyulan hipotez ile kısmen örtüşmektedir. Fakat Einstein’ın blok evren

teorisinde geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman eylem ve evrelerin tamamı aynı an içerisinde olduğuna dair bir tespiti söz konusu olmadığı gibi “gelecek geçmişi değiştirebilir” şeklinde bir tespit de yoktur. Yani bu makalede ortaya koyduğumuz “Konum-Eylem Zaman Teorisi” sebep ve sonuç ilişkisi bakımından tek yönlü bir çizgi halinde olmadığı, aynı an içerisinde gerçekleştiği için iki yönlü bir çizgi halinde ve hatta “küre” şeklinde birbiri üzerinde tüm zamanların olduğu bir sarmal hali de söz konusu olabilir. Teşbihte bu tabir, bir atomun kuantum dolanık haline benzemektedir.

Blok Evren modeli, zamansal olayların bütünsel varlığını savunurken, Konum-Eylem Boyut Teorisi temelinde ‘Bütünsel Evren’ yaklaşımı zamanın kendisini ontolojik bir ilke olmaktan çıkarır. Bu bağlamda ‘her şeyin an içerisinde gerçekleşmesi’, blok evrenin statik zamansallığından değil, zamansız bir oluş bütünlüğünden söz eder. An içerisinde her şey blok değil, tamamlanmışlıktır. Olaylar ardışık değil, tekil bir bütün olarak gerçekleşir ve “önce–sonra” ilişkisi yalnızca bilincin ürettiği bir sıralama algısından ibarettir. Evren bir süreç değil, bir oluş (completion) durumudur. Geçmiş–gelecek ayrımı çöker. Olan her şey tamamlanmış bir bütün olarak vardır. Bu teori Eternalism (zamansal çoğulluk) değil, Atemporal Holism (zamansız bütünsellik) kavramını öne sürer. Uzak-zaman bir modelleme dili olur, varlığın kendisi değildir.

Wheeler–DeWitt Denklemi (Wheeler–DeWitt equation), kuantum kütleçekimi çerçevesinde evrenin toplam dalga fonksiyonunun açık bir zaman parametresine bağlı olmadığını ileri sürer. Bu nedenle kuramda “zamansızlık”, evrenin kuantum durumunun klasik anlamda bir zaman içinde evrim geçirmemesi anlamına gelir. Evren, tüm olası uzay geometrilerini ve madde dağılımlarını kapsayan tek ve bütüncül bir kuantum durum olarak tanımlanır. Bu yaklaşımda zaman temel bir varlık değil; evren içindeki alt sistemlerin birbirleriyle olan ilişkilerinden ve kuantum düzeydeki korelasyonlardan türeyen (emergent) bir kavramdır. Literatürde “zaman problemi” olarak anılan bu tartışma, gözlemcilerin deneyimlediği zamansal akışın, daha temel ve zamansız bir fiziksel yapıdan nasıl ortaya çıktığını açıklamaya yöneliktir (DeWitt, 1967; Isham, 1993; Kuchař, 1992; Rovelli, 2004; Wheeler, 1968).

Levh-i Mahfuz ile ilgili olarak; şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman olaylarının bir arada bulunduğu dair bilgiler, bu çalışmanın önceki kısımlarında yer almıştır. İnsan algısında gerçekleşmiş, gerçekleşmekte olan veya yaşanması gereken tüm olayların, Levh-i Mahfuz’un kapsadığı boyutta veya evrende geçmiş, şimdi ve geleceğin bir arada bulunması hasebiyle, her şeyin anlık olarak planlandığı, gerçekleştiği ve nihayete erdiği söylenebilir. Çünkü aynı an içerisinde cereyan eden olayların bütünü, aynı boyut içerisinde tamamlanmıştır. Dolayısıyla yeni bir hipotez olarak bu çalışmada sunulan “Konum-Eylem Zaman Teorisi” çerçevesinde, yaşanan olaylar veya değişimlerin canlılar tarafından sıralı simülasyonlar halinde algılanıyor olması mümkündür.

Levh-i Mahfuzun içinde bulunduğu boyuttan, içinde bulunduğumuz “Uzak- Konum-Eylem Boyutuna” kuantum dolanıklığı etkileşim prensibi çerçevesinde gelecekte mesaj gelmesi mümkün mü? Diğer bir deyişle, bir insanın, Levh-i Mahfuzda yazılı olan kaderi ile ilgili kuantum dolanıklığı etkileşimi prensibi çerçevesinde aynı an içerisinde blok halde var olma ihtimali olan maddenin (atomların), geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman halleri arasında bir kuantum dolanıklık bağıntısı aracılığı ile daha yaşanmamış gelecekteki bir olay ile ilgili mesajlar alabilmesi mümkün müdür? Mesela rüyalarda gördüğümüz bazı olaylar gerçekleşmektedir. Bu durum kuantum dolanıklığı etkileşim prensibi çerçevesinde gelecekteki bir olayın, bilinçaltı atom, molekül, elektron, nöron ve iyon kanalları ve mikrotübüller üzerinde kuantum dolanıklığı prensibi çerçevesinde bizlere iletilen bir mesaj mı? Bu durumda kuantum dolanıklığı etkileşim prensibi bilimsel olarak “Vahiy” yolunu mu açıklıyor? Bu çerçevede, insan bilinci ile gelecek olaylar arasında dolaylı bir etkileşim olup olmayacağı tartışmaya açıktır. Rüyalarda yaşanmamış olaylara dair deneyimlerin yer alması, bu tür bilinç-zaman etkileşimlerinin kuantum ölçeklerde araştırılmasını teşvik edebileceği gibi, gelecek ve geçmiş eylemlerin birbiri ile bağıntısı olması nedeni ile kaderi değiştirme ihtimalinin söz konusu olması olasıdır.

Bilimsel Zaman Kavramlarının, Konum-Eylem Zaman Teorisi ile Karşılaştırılması

Zaman kavramını çözümlenmek amacıyla, mevcut bilimsel yaklaşımlar ile “Konum-Eylem Zaman Teorisi” arasındaki temel farkların ortaya konulması gerekmektedir. Newton, Einstein, Heisenberg, Rovelli ve Barbour’un kuramsal yaklaşımlarının karşılaştırmalı bir tablo üzerinden incelenmesi, teorik benzerliklerin ve özgün kavramların analiz edilmesine imkân tanır. Bilim insanlarının zaman anlayışlarına dair özet bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Isaac Newton Mutlak Zaman Kavramı: Mutlak gerçek ve matematiksel zaman, evrensel ve tüm gözlemciler için aynı şekilde akar (Newton, 1998, s. 72).

Albert Einstein (1905 – Özel Görelilik) Göreli Zaman: Zaman gözlemciye bağlıdır, hızdan etkilenir (Einstein, 1905).

Albert Einstein (1915 – Genel Görelilik) Dinamik Zaman: Zaman kütleçekim alanlarından etkilenir, uzay-zamanın bir boyutudur (Einstein, 1915).

Werner Heisenberg (1927) Kuantum Belirsizliği: Zaman ölçümü, parçacıkların belirsizliği ile sınırlıdır. Ölçüm yapmadan “kesin bir zaman” yoktur. Çünkü zamanı ölçmek için gereken enerji veya etkileşim, ölçtüğünüz sistemi kaçınılmaz olarak etkiler. Yani zaman, olaylardan bağımsız bir akış değil; olayların ölçülme biçiminden doğan bir kavramdır. Bu nedenle, “zaman” bir süreklilik değil, olaylar arasında tanımlanan bir ilişkidir (Heisenberg, 1927). Heisenberg’in belirsizlik ilkesi yaklaşımı, dolaylı olarak ‘Konum–Eylem Zaman Teorisi’ni desteklemektedir.

Carlo Rovelli (2018) Zaman Kavramı: Zaman, olaylar arasındaki ilişkiden doğar ve mutlak değildir; gerçekte değişen şey entropinin artışıdır (Rovelli, 2018).

Julian Barbour (1999) Zamansız Evren: Zaman bir yanılsamadır; evren aslında zamansız konfigürasyonlardan oluşur. Sadece şimdiler vardır. Bazı ‘şimdi’lerin yapısı, diğer ‘şimdi’lerle uyumlu olacak şekilde düzenlenmiştir. Tıpkı bir bütünün parçaları gibi. Evren, içyapısında geçmişe ait bilgileri barındıran anlardan oluşur. Anların sıralanışı da zaman algısı oluşturur (Barbour, 1999). Julian Barbour’un “Zamansız Evren” kavramı, David Bohm’un “Bütünsel Evren” kavramı, Max Tegmark’ın “Evrenin Matematiksel Yapısının Bir Dalga Formu Olması” olasılığı, ‘Konum-Eylem Zaman Teorisi’ni dolaylı olarak destekleyen yaklaşımlardır.

Konum-Eylem Zaman Teorisi (2025): Zaman (klasik zaman) yoktur. Anlık oluşum içerisinde Evren, evreler veya bölümler halinde var oluşu söz konusudur. Bilinçli varlıklarda da "Aynı An İçerisinde Var Olma ve Sonlanma" söz konusudur. Zaman algısı, tüm eylem ve kararların evrelerinin zihinsel simülasyonlarının, bilinç ile birlikte anlamlı bir şekilde sıralanarak gözlemlenmesiyle kesinleşerek yaşanmasından dolayı oluşur. Bilinç yaşananları anlamlandırır, karara bağlar ve sıralar. Tüm simülasyonların (geçmiş zaman, şimdiki ve gelecek zaman) karar ve eylemleri, sebep-sonuç, sonuç-sebebi ilişkisi bakımından iki yönlü birbirini etkiler. Bilinçle tercih edilen karar ve eylemlerin şekilendiricisi olan atomlar ve kuantum dolanıklığı pozisyonları, belli ölçü, şekil ve nizam ile “aynı an” içerisinde oluşmuş ve vardır. Bilinç, olayları anlamlandırır, tercihte bulunur, karara bağlar. Karar ve eylemler atom üzerine kuantum dolanıklığı pozisyonu ile iz bırakır veya kaydedilir ve gözlemlenir. Simülasyonlar halinde kesinleşir. Herşey aynı an içerisinde yaşanmış ve bitmiştir. Bu teorelin temel odak noktası, "an" veya "anlık oluşum" kavramlarının nasıl bir zaman ölçüsü veya simülasyon akış ölçüsü olduğuna dair tanımının bilimsel olarak yapılmasıdır.

Zaman dilimi olarak “an”, en kısa zaman birimini, çok kısa bir süreyi ifade eder. Günlük dilde “bir an durdu” gibi örneklerde, bu kelime bir saniyeden daha kısa, fark edilir ama ölçülmez bir süre anlamındadır. Türk Dil Kurumu’na göre “an”, çok kısa zaman parçası, lahza, dem veya şu zaman, şu sıra, şu dakika olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu, 2025).

Zamansız “an”, zamanın doğrusal akışından bağımsız, varoluşun yalnızca “şimdiki hâlinde” gerçekleştiği bir bilinç ve hakikat durumunu ifade eder. Tasavvufî düşüncede bu kavram, geçmiş ve geleceğin zihinsel birer tasavvur; “an”ın ise ilâhî tecellînin yaşandığı tek gerçek boyut olduğu anlayışına dayanır (İbnü’l Arabî, 2017, s. 45). Kuantum fiziği ve modern felsefede ise “zamansızlık”, olayların ardışık bir zaman çizgisinde değil, bütünsel bir varlık düzleminde eşzamanlı biçimde mevcut olabileceğini öne sürer (Rovelli, 2018). Dolayısıyla “zamansız an”, hem metafizik hem fiziksel yorumlarda, ölçülemeyen ama sezgisel olarak idrak edilen bir “mutlak şimdi” durumuna karşılık gelir (Şeriati, 2016).

Yaratıcı için zamansızlık, yaratılanlar için ise zamanlılık (gözlem veya simülasyon akışı) ilkesinden hareketle; “Konum-Eylem Zaman Teorisi”ndeki “an” kavramı için bilimsel bir dayanak gereklidir. Zaman dilimi olarak “anlık oluşum” süresi için en küçük zaman ölçüsü veya “an”a en yakın fizikte ölçülebilir zaman aralığı, kuantum dolanıklığı korelasyon süresidir. Kuantum sisteminde korelasyon süresi, dolanıklığın sürdüğü en küçük zaman ölçeğidir.

Cenevre Üniversitesi’nde Zeilinger ve Gisin grubu tarafından 2008 yılında yapılan deneyde, 18 km uzaklıktaki dolanık fotonlar üzerinde Bell testi gerçekleştirilmiştir. Ölçümler, kuantum korelasyonlarının gerçekleşme hızının en az 10^7 kat ışık hızından daha büyük olduğunu göstermiştir (Salart vb., 2008). Bu sonuç, kuantum dolanıklığının ışık hızından çok daha hızlı bir biçimde

gerçekleştiğini ve klasik sinyal iletimi ile açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kuantum fiziğinde “dolanıklık korelasyon süresi”, iki parçacık arasındaki kuantum bağıntısının sürdüğü en kısa zaman aralığını ifade eder. Bu süre boyunca sistem, parçalarına ayrılamayan tek bir bütün olarak davranır; yani bilgi, konum veya spin gibi nicelikler karşılıklı olarak bağlıdır. Korelasyon süresi sona erdiğinde dolanıklık çözülür ve sistem klasik davranışa geçer (Aspect vd., 1982; Schlosshauer, 2007).

Bu durum, tasavvufî düşüncede yer alan “an” kavramıyla anlamca yakın bir ilişki taşır. Çünkü İbn Arabî’ye göre “her an, Allah’ın yaratmayı yeniden gerçekleştirdiği bir tecellîdir; önceki an yok olmuştur” (İbn Arabî, 2008, c. II, s. 67). Aynı biçimde Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, “Geçmiş gitmiştir, gelecek gelmemiştir; insanın elinde yalnızca bu an vardır” diyerek (Mevlânâ, 2001, I. Defter, beyit 133-135) varoluşun süresiz, ama her an yenilenen bir akış olduğunu belirtir.

Dolayısıyla hem kuantum korelasyon süresi hem de tasavvufî “an”, varlığın birlik içinde yenilendiği en kısa zaman boyutunu temsil eder. Fizikte bu süre ölçülebilirken (örneğin femtosaniye düzeyinde), tasavvufta “an” ölçülemez, zaman-ötesi bir tecrübedir. Bu bağlamda kuantum dolanıklığındaki korelasyon süresi, fiziksel evrende ölçülebilen “an”a en yakın olgusal karşılık olarak değerlendirilebilir. Yine de “Anlık Konum-Eylem Zaman Teorisi” özelinde ‘anlık oluşum’ kavramının açıklanması veya bilimsel karşılığının teorik kuantum fiziği bilimsel düşünceleri ile birlikte, sayısal kuantum fiziği ve deneysel kuantum fiziği ile birlikte cevabının bulunması ve değerlendirmelerin bilim insanları tarafından yapılması daha doğru olur.

Kur’an-ı Kerim’de, Kamer Suresi 50. ayette geçen “Bizim buyruğumuz, göz kırpması kadar kısa bir anda olur” ifadesi, ilahi iradenin zamansal sınırların ötesinde tezahür ettiğine işaret eden dikkat çekici bir örnek olarak değerlendirilebilir (Kur’an ve Meali, 2025). Bu ayetteki “göz kırpması” kelimeleri bazı meallerde “bir anlık bakış veya şimşek hızı” şeklinde de kullanılmıştır. Ayet, Allah’ın bir şeyi gerçekleştirmesinin zaman gerektirmediğini, O’nun için emrin “ani ve kesin” olduğunu ifade eder. Dolayısıyla bir şeyin yaratılması, yok edilmesi, değiştirilmesi, hükmün verilmesi hepsi Allah için “anlık”tır.

Yukarıda zaman kavramı ile ilgili bilim insanlarının açıklanan görüşleri çerçevesinde; Tablo 1’de “Konum-Eylem Zaman Teorisi” zaman anlayışı ve özellikleri gösterilmiştir. Tablo 2’de bilim insanlarının zaman anlayışları, “Konum-Eylem Zaman Teorisi” ile karşılaştırılmış ve farklılıkları gösterilmiştir. Tablo 3’de bilim insanlarının zaman anlayışları ile “Konum-Eylem Zaman Teorisi” karşılaştırılıp, birbirine yakın ortak benzerlik arz eden kavramlar gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1.

Konum-Eylem Zaman Teorisi Anlayışı ve Özellikleri

	Konum-Eylem Zaman Teorisi Anlayışı	Konum-Eylem Zaman Teorisi Anlayışının Özellikleri
Saim GÜL (2025)	<p>Zaman yoktur veya bildiğimiz klasik zaman yoktur. Evren, aynı anlık oluşum içerisinde safhalar veya evrelerin bölümler halinde var oluşu söz konusudur.</p> <p>Bilinçli varlıklarda da 'Aynı An İçerisinde Var Olma ve Sonlanma' durumu geçerlidir. Dolayısıyla tüm olaylar ile ilgili karar ve eylemler aynı an içerisinde gerçekleşmiştir. Bilinçle verilecek karar ve eylemlerin şekillendiricisi olan atomlar ve kuantum dolanıklığı pozisyonları, kararların her anından önce, belli ölçü, şekil ve nizam ile aynı an içerisinde oluşmuş ve vardır. Bilinç, tercih edilen ve yaşananları anlamlandırır, karara bağlar, sıralar. Karar ve eylemler atom üzerine iz bırakabilir (sarmal şeklinde) veya kaydedilir ve gözlemlemeyle simülasyonlar halinde kesinleşir.</p> <p>Zaman algısı, tüm eylem ve kararların evrelerinin zihinsel simülasyonlarının, bilinç ile birlikte sıralanarak gözlemlenmesiyle kesinleşerek yaşanmasından dolayı oluşur.</p> <p>Teori, "Uzay-Konum-Eylem Boyutu" içerisinde "Konum-Eylem Zaman Teorisi" olarak isimlendirilmiştir. Bu yeni teori çerçevesinde zaman kelimesini çıkarıp yerine simülasyon kelimesini koyduğumuzda "Konum-Eylem Simülasyon Teorisi" şeklinde yeni bir kavram hipotez olarak ortaya çıkmaktadır.</p> <p>Zaman kavramı ikiye bölünmüştür, birincisi, tüm eylem ve metanın oluşumu "an içerisinde gerçekleşmesi" şeklinde ifade edilmiş, ikincisi, karar ve eylemlerin, gözleme veya ölçüm ile "simülasyonlar" halinde yaşanarak kesinleşmesi şeklinde ifade edilmiştir. Her iki kavramın eylemi aynı an içerisinde oluşmuştur.</p>	<p>1- Karar ve eylemleri oluşturan veya şekillendiren atomlar veya parçacıkların, sahip oldukları kuantum dalga özelliği ve evrenin dalga fonksiyonu olasılığı nedeniyle, geçmiş, şimdi ve gelecek zamanın aynı an içerisinde var oluşu söz konusudur.</p> <p>2- Tüm karar ve eylemlerin evreleri, sıralı simülasyonlar halinde bilinç ile gözlemlendiği için zaman algısı oluşturduğu düşünülmektedir.</p> <p>3- Evren; an içerisinde, farklı evre veya bölümleri hâlinde, var oluşu söz konusudur.</p> <p>4- Tüm simülasyonların (geçmiş zaman, şimdiki ve gelecek zaman) karar ve eylemleri; sebep-sonuç, sonuç-sebeep ilişkisi bakımından iki yönlü birbirini etkiler.</p> <p>5- Her şey an içerisinde yaşanmış ve bitmiştir. Bilinçli varlıklar aynı an içerisinde var olmuş, karar ve eylemleri bilinç ile sıralı simülasyonlar halinde aynı an içerisinde gözlemlenmiş ve yaşanmış bitmiştir.</p> <p>6- Simülasyonların (gözlemlenmenin) akışı, kütle çekimine göre veya mekansal ortamın kütle çekiminin farklılığından dolayı hızı farklı olabilir.</p> <p>7- Atomların konumsal değişimi, oluşum ve kuantum dolanıklığı pozisyonu, karar ve eylemlerin şekillendiricisi olup, aynı an içerisinde var olmuştur. Bilinç, gözlemlenmeyle, tercih ve kararları anlamlandırır, sıralı simülasyonları oluşturur, kesinleştirir ve yaşatır. Bilinç ile tercih edilen karar ve eylemler, atom üzerine kuantum dolanıklığı pozisyonu ile iz bırakır veya kaydeder.</p> <p>8- Bilinçli farkındalık, yalnızca bireyin veya gözlemcinin kendi iradesiyle karar verme eyleminin belirleyicisi olmanın yanı sıra, zamandan önce gerçekleşiyor gibi görünen, gerçekte ise zamansız bir an içerisinde bilinç dışı manyetik bir etki ile başlayan ve tüm karar ve eylemlerin eşzamanlı olarak olduğu süreci de kapsayan bir olgudur.</p>

Tablo 2.

Bilimsel Zaman Kavramları ve Konum-Eylem Zaman Teorisi İle Karşılaştırmalı İnceleme

Bilim İnsanı	Zaman Anlayışı	Konum-Eylem Zaman Teorisinin Farklılıkları
Isaac Newton (1687)	Mutlak Zaman: Zaman evrensel, tüm gözlemciler için aynı şekilde akar.	An içerisinde oluşum vardır, klasik zaman yoktur, karar ve eylemler bilinç ile birlikte sıralı simülasyonlar halinde gözlemlenir.
Albert Einstein (1905 – Özel Görelilik)	Görelî Zaman: Zaman gözlemciye bağlıdır, hızdan etkilenir.	An içerisinde oluşum vardır, klasik zaman yoktur, karar ve eylemler bilinç ile birlikte sıralı simülasyonlar halinde gözlemlenir.
Albert Einstein (1915 – Genel Görelilik)	Dinamik Zaman: Zaman kütleçekim alanlarından etkilenir, uzay-zamanın bir boyutudur.	An içerisinde oluşum vardır, klasik zaman olgusu yoktur. Karar ve eylemler bilinç ile birlikte sıralı simülasyonlar halinde gözlemlenir. Uzay-Konum-Eylem Boyutu içerisinde, madde veya atomların tüm evreleri ve kararların oluşması, aynı an içerisinde gerçekleştiği için bilinçle birlikte sıralı simülasyonlar halinde gözlemlenir.
Werner Heisenberg (1927)	Kuantum Belirsizliği: Zaman ölçümü, parçacıkların belirsizliği ile sınırlıdır. Ölçüm yapmadan “kesin bir zaman” yoktur. Çünkü zamanı ölçmek için gereken enerji veya etkileşim, ölçtüğünüz sistemi kaçınılmaz olarak etkiler. Yani zaman, olaylardan bağımsız bir akış değil; olayların ölçülme biçiminden doğan bir kavramdır. Bu nedenle, “zaman” bir süreklilik değil, olaylar arasında tanımlanan bir ilişkidir.	Zaman mutlak değil, karar ve eylemler, sıralı simülasyon halinde gözlemlenir. Aynı an içerisinde sonsuz eylem ve karar kombinasyonları, evrenin dalga fonksiyonu özelliği nedeniyle var oluşu söz konusudur. Gözlem belirsizliği, belirli yapar, kesinleştirir ve zaman algısını oluşturur.
Carlo Rovelli (2018)	İlişkisel Zaman: Zaman, olaylar arasındaki ilişkiden doğar; mutlak değildir. Gerçekte değişen şey, entropinin artmasıdır. Yani, zaman, bağımsız bir nehir gibi akmaz; olaylar arasındaki ilişkiler ve entropi artışı ile anlam kazanır.	Sebep-sonuç ilişkisi bağlamında, gelecekteki olaylar geçmişini etkileyebilir. İki yönlü sebep-sonuç ilişkisi vardır. Yani, sadece geçmiş, geleceği etkilemez, tüm karar ve eylemler aynı an içerisinde gerçekleştiği için tüm zamanlarda ki karar ve eylemler birbirini etkiler.
Julian Barbour (1999)	Zamansız Evren: Zaman bir yanılsamadır, evren aslında zamansız konfigürasyonlardan oluşur. Sadece şimdiler vardır. Bazı ‘şimdi’lerin yapısı, diğer ‘şimdi’lerle uyumlu olacak şekilde düzenlenmiştir. Tıpkı bir bütünün parçaları gibi. Evren, iç yapısında geçmişe ait bilgileri barındıran anlardan oluşur. Biz bu anları sıraladığımızda zaman ortaya çıkar.	Sebebe ve sonuç ilişkisi bakımından gelecek geçmişini etkiler. İki yönlü sebep-sonuç ilişkisi vardır. Madde veya atomların tüm evreleri ile ilgili oluşum ve kararlar aynı an içerisinde gerçekleşmiştir. Herşey yaşanmış ve bitmiştir. Bilinçli varlıklar aynı an içerisinde var olmuş, karar ve eylemleri, bilinç ile sıralı simülasyonlar halinde aynı an içerisinde gözlemlenmiş, yaşamış ve bitmiştir.

Tablo 3.

Diğer Zaman Kavramları ile Konum-Eylem Zaman Teorisi Kavramı Arasında Yakın Benzerlikler

Bilim İnsanı	Zaman Anlayışı	Konum-Eylem Zaman Teorisi İle Yakın Benzerlikler
Isaac Newton (1687)	Mutlak Zaman: Zaman evrensel, tüm gözlemciler için aynı şekilde akar.	****
Albert Einstein (1905 – Özel Görelilik)	Görelili Zaman: Zaman gözlemciye bağlıdır, hızdan etkilenir.	Simülasyonların (gözleme) kütle çekimine göre, akış hızı farklı olabilir.
Albert Einstein (1915 – Genel Görelilik)	Dinamik Zaman: Zaman kütleçekim alanlarından etkilenir, uzay-zamanın bir boyutudur.	Kütle çekimi, sıralı simülasyonların (gözlemlerin) hızını etkiler.
Werner Heisenberg (1927)	Kuantum Belirsizliği: Zaman ölçümü, parçacıkların belirsizliği ile sınırlıdır. Ölçüm yapmadan “kesin bir zaman” yoktur. Çünkü zamanı ölçmek için gereken enerji veya etkileşim, ölçtüğünüz sistemi kaçınılmaz olarak etkiler. Yani zaman, olaylardan bağımsız bir akış değil; olayların ölçülme biçiminden doğan bir kavramdır. Bu nedenle, “zaman” bir süreklilik değil, olaylar arasında tanımlanan bir ilişkidir.	Atomların konumsal değişimi, oluşum ve kuantum dolanıklığı pozisyonu, karar ve eylemlerin şekillendiricisi olup, aynı an içerisinde var olmuştur. Gözlemeyle, bilinç, sıralı simülasyonları oluşturur, anlamlandırır, kesinleştirir ve yaşatır. Kütle çekimi, sıralı simülasyonların (gözlemlerin) hızını etkiler. Heisenberg “zamanı mutlak değil, olasılıksal bir büyüklük olarak görmemiz gerektiğini söyler ve ölçüm yapmadan kesin bir zaman yoktur” demektedir. Yani, atomun çevresindeki elektron her yerdedir, onu ölçmeye çalıştığınızda, konum ve pozisyona zorlarsınız anlamı ortaya çıkmaktadır. Bir elektronun ölçüm olasılığının her yerde olması veya belirsizliğinin söz konusu olması, zamanın olmadığı ve aynı an içerisinde her yerde var olma olasılığını ortaya koyar. Tüm karar eylem konumlarında var olma gibi. Gözlem veya ölçüm ile birlikte simülasyonların yaşanması zaman algısını oluşturur.
Carlo Rovelli (2018)	İlişkisel Zaman: Zaman, olaylar arasındaki ilişkiden doğar; mutlak değildir. Gerçekte değişen şey, entropinin artmasıdır. Yani, zaman, bağımsız bir nehir gibi akmaz; olaylar arasındaki ilişkiler ve entropi artışı ile anlam kazanır.	Rovelli'nin geleceğin geçmişi etkileyip veya etkilemeyeceği şeklinde bir yorumu yoktur. Entropinin artması, geçmişin geleceği etkileyeceği şeklinde yorumlamıştır. Konum-Eylem Zaman Teorisinde; gelecek zaman, geçmiş zaman kararları birbirlerini sebep-sonuç ilişkisi bakımından iki yönlü birbirini etkileyebilir. Tüm simülasyonlar (zamanlar) ile ilgili kararlar an içerisinde olduğu için birbirlerini etkileyebilirler.
Julian Barbour (1999)	Zamansız Evren: Zaman bir yanılsamadır, evren aslında zamansız konfigürasyonlardan oluşur. Sadece şimdiler vardır. Bazı ‘şimdi’lerin yapısı, diğer ‘şimdi’lerle uyumlu olacak şekilde düzenlenmiştir. Tıpkı bir bütünün parçaları gibi. Evren, iç yapısında geçmişe ait bilgileri barındıran anlardan oluşur. Biz bu anları sıraladığımızda zaman ortaya çıkar.	Zaman yoktur, aynı an içerisinde karar ve eylemler oluşmuştur. Atomların konumsal değişimi, oluşum ve kuantum dolanıklığı pozisyonu, karar ve eylemlerin şekillendiricisi olup, aynı an içerisinde var olmuştur. Bilinç, gözlemeyle, simülasyonları, anlamlandırır, sıralar, kesinleştirir ve yaşatır. Bilinç ile tercih edilen karar ve eylemler, atom üzerine kuantum dolanıklığı pozisyonu ile iz bırakır veya kaydedilir. Barbour’un sadece şimdilerin olduğunu söylemesi zamanın olmadığı anlamına gelir.
Wheeler–DeWitt Denklemi, (1967,1968)	Kuantum kütleçekimi çerçevesinde evrenin toplam dalga fonksiyonunun açık bir zaman parametresine bağlı olmadığını ileri sürer. Evrenin tamamı zamansız bir kuantum durumudur	Karar ve eylemleri oluşturan veya şekillendiren atomlar veya parçacıkların, sahip oldukları kuantum dalga özelliği ve evrenin dalga fonksiyonu olasılığı nedeniyle, geçmiş, şimdi ve gelecek zamanın aynı an içerisinde var oluşu söz konusudur

Bilinç ve Zaman İlişkisi: Zamandışı Yönlendirici İlke Olarak Manyetik Bilinç Kuramı

Bilincin zamanla olan bağıntısı, “Konum-Eylem Zaman Teorisi”nin temel yapı taşlarındandır. Bilincin karar alma ve olayları sıralama süreçlerindeki zaman ilişkisinin, mevcut bilimsel çalışmalar ışığında analiz edilmesi gerekmektedir.

Bilinç ile zaman arasındaki ilişkinin deneysel olarak en çok tartışılan örneklerinden biri, Benjamin Libet’in (1983) klasik deneyidir. Libet, bireylerin bir parmak veya bilek hareketi yapmaya karar verdikleri anda beyinlerinde oluşan “hazırlık potansiyeli” (readiness potential, RP) adı verilen elektriksel aktiviteyi elektroensefalografi (Electroencephalography, EEG) ile kaydetmiştir. Deneylerde, katılımcılardan rastgele bir anda parmaklarını oynatmaları ve bu kararı “ilk ne zaman” verdiklerini bir saat kadranındaki noktaya göre bildirmeleri istenmiştir.

Bulgular şu şekildedir: Motor korteksteki “hazırlık potansiyeli” (readiness potential RP), katılımcıların bilinçli olarak hareket kararı verdiklerini bildirmelerinden yaklaşık 300–500 milisaniye önce ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, beyin motor hazırlığının, kişinin bilinçli farkındalığından önce başladığını; yani kararın bilinç farkındalığının dışında başlatıldığını göstermekte veya karar bilinçten önce harekete geçmektedir (Libet, 1983). Yani, bilinç daha hareketi düzenlemeden beyinde bir hazırlık hareketi bilinç farkındalığından önce başlamaktadır. Bu bulgular, bilinçli deneyimin zamanlamasının doğrusal değil, geriye dönük olarak inşa edilmiş olabileceğini göstermektedir. Bilinç farkındalığının oluştuğu an; aslında beyin söz konusu olayı milisaniyeler öncesinde işlemiş ve ardından bilinçli algı düzeyinde "zamanı yeniden yapılandırdığı" bir akış söz konusudur. Bu durum, bilişsel psikolojide “postdictive processing” (sonradan belirleme) olarak adlandırılır (Eagleman ve Sejnowski, 2000). Örneğin, bir görsel uyarının algılanması, o uyarının ekranda kalma süresinden yaklaşık 80-100 ms sonrasına kadar tamamlanmaz; beyin bu kısa gecikmeyi “tek bir an” gibi birleştirir. Bu bağlamda, bilinçli farkındalık bir gerçek zamanlı izleyici değil, daha çok bir entegrasyon penceresi (temporal integration window) içinde geçmiş olayları birleştiren bir süreçtir. Elektroensefalografi ve fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntüleme (Electroencephalography, EEG ve functional Magnetic Resonance Imaging, fMRI) verileri, bu pencerenin genellikle 100-500 milisaniyeler aralığında olduğunu, yani bilincin fiziksel olaylardan (beyinde oluşan ilk motorsal hareketin başlangıcından hemen sonra) hafifçe geriden geldiğini göstermektedir (Dennett ve Kinsbourne, 1992; Pockett, 2002). Bu açıklamalar doğrultusunda bilinç ile ilgili tam olarak ne olduğu konusunda henüz net bir bilimsel tespit olduğunu söylemek mümkün değildir. Bilincin manyetik alan ve kuantum alanla ilişkili olduğu yönünde çeşitli iddialar bulunmaktadır.

McFadden, bilinci beyin nöronal aktivitelerinin oluşturduğu elektromanyetik alan olarak tanımlamaktadır (McFadden, 2020). Bu yaklaşım, bilincin fiziksel beyin süreçlerinin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan, kuantum alan teorisi temelli yaklaşımlar, bilincin daha temel bir düzeyde, evrensel bir kuantum alanın yerel yoğunlaşması olarak ortaya çıkabileceğini öne sürmektedir (Hameroff ve Penrose, 2014, Orch-OR teorisi). Her iki yaklaşım da bilincin kökeni ve doğası hakkında farklı perspektifler sunmakta ve bu alandaki araştırmaların yönünü şekillendirmektedir. Bilinç, modern bilimin en karmaşık ve tartışmalı olgularından biridir. Klasik nörofizyolojik yaklaşımlar, bilinci sinir sistemindeki elektro-kimyasal süreçlerin bir ürünü olarak tanımlar. Ancak, bilinçli farkındalığın zamansal gecikme göstermesi ve karar süreçlerinin bilinç öncesinde başlayıp olması, bu açıklamanın yetersiz kalabileceğini ortaya koymuştur (Libet, 1983; Soon, 2008).

Bu bağlamda “bilinç”, yalnızca beyin ürettiği bir fenomen değil, beyin bir iletişim arayüzü olarak işlev gördüğü, daha geniş bir bilgi alanı ile etkileşim içinde olabilir. “Noetik alan” olarak adlandırılan bu olgu hem fiziksel hem de bilgi-temelli bir düzlemde, bilincin zamandan bağımsız yönünü açıklamayı amaçlamaktadır. Bilinçle zaman arasındaki ilişki, fenomenolojik ve nörofizyolojik olarak iki düzlemde incelenmiştir. Fenomenolojik olarak “şimdi” algısı, geçmiş milisaniyelerin ortalamasına dayanır; nörofizyolojik olarak ise bilinçli farkındalık, olayların gerçekleşmesinden birkaç yüz milisaniye sonra ortaya çıkar. Benjamin Libet, hareket kararı deneylerinde motor hazırlık potansiyelinin (Readiness Potential, RP) bilinçli karar farkındalığından yaklaşık 350 milisaniye önce başladığını göstermiştir. Bu, kararın “önceden verildiği” ve bilincin süreci sonradan yorumladığı anlamına gelir (Libet, 1983). Soon ve arkadaşları, fMRI çalışmalarıyla bu sonucu desteklemiş, karar verme sürecinin izlerinin prefrontal ve parietal bölgelerde bilinç farkındalığından 7 saniye önce saptanabildiğini göstermiştir.

Bu bulgular, bilincin neden-sonuç dizgesinde “gecikmeli” bir rolü olduğunu ve farkındalığın, geçmişteki beyin aktivitelerinin yorumlanmasıyla oluştuğunu düşündürür (Soon, 2008). Bu durum, zaman kavramını yalnızca fiziksel bir ardışıklık olarak değil, bilişsel bir yeniden yapılandırma olarak görmemizi gerektirir. Bilinç, beyin dinamik yapısında geçmiş milisaniyeleri birleştirerek “şimdiki an” illüzyonunu yaratır (Eagleman, 2009).

Bilinçle ilgili bu iki bilimsel çalışmanın, “Konum-Eylem Zaman Teorisi” çerçevesinde yeniden analiz edilmesi yoluyla yeni bir hipotezin ortaya konulması öngörülmektedir. Benjamin Libet’in 1983 yılında gerçekleştirdiği deneyde “ilk hareket hazırlık potansiyelinin” (readiness potential), bireyin “bilinçli karar farkındalığından” yaklaşık 350 milisaniye önce gözlemlenmiş, Soon ve arkadaşlarının yürüttüğü çalışmada ise karar verme sürecine ilişkin sinirsel etkinliğin, prefrontal ve parietal korteks bölgelerinde, bilinç farkındalığından yaklaşık 7 saniye önce ortaya çıktığını tespit etmiştir. Bu bulgular, bilinçli irade farkındalığının, ilk hareket hazırlık eyleminin başlatılmasından sonra ortaya çıktığı ve dolayısıyla bilinçdışı bir düzeyde başlayan nöral süreçlerin, bilinçten önce ve henüz bilimsel olarak açıklayamadığımız olası bir “bilinçdışı manyetik etki” ile tetiklenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bilinçli irade farkındalığından önce eylemin nöral sürecinin başlatılmış olması bir eş zamanlılık eksikliğine işaret etse de; karar, eylem ve görsellerin eş zamanlı olarak deneyimlenmesi, üzerinde durulması gereken bir durumdur.

Bilinç farkındalığından önce nöral etkinliğin başlaması, bilinç değerlendirmesi ve farkındalığı öncesinde gözlenen ilk hareket hazırlık potansiyelinde, zamansal bir gereksinimin bulunmadığını da ortaya koymaktadır. Eğer bilinçdışı bir manyetik etki, bireyin hangi kararı vereceğini zamansal bir aralığa ihtiyaç duymaksızın öngörüyor ve buna bağlı olarak nöral süreci başlatıyorsa, bilinçli irade farkındalığı sürecinde devam eden tüm bilişsel ve motor işlemlerin de aynı bilinçdışı manyetik etki tarafından bilindiği ve birlikte yönlendirildiği söylenebilir. Dolayısıyla bilinç, yalnızca bireyin kendi iradesiyle karar verme eylemini değil; zamandan önce gerçekleşiyor gibi görünen, gerçekte ise zamansız bir an içerisinde bilinçdışı manyetik bir etkiyle birlikte tüm karar ve eylemlerin eşzamanlı olarak oluştuğu süreci de kapsayan bir olgudur.

Bu durumda, bilinçdışı manyetik etki ve bilinç farkındalığıyla birlikte eyleme dönüşen karar süreçlerinde zamana ihtiyaç duyulmadığı; bilincin gerçekleştireceği tüm değerlendirmelerin ve karar verme işlemlerinin aynı an içerisinde bir bütün olarak var olduğu öngörüsü, ‘Konum–Eylem Zaman Teorimiz’ kapsamında yeni bir teori olarak sunulmaktadır. Ayrıca, insanın yalnızca kendi iradesiyle karar alıp yönlendirme yapmadığı, eş-anlı bir an içerisinde dışardan da bir kontrol, manyetik etki ve yönlendirme de sanki söz konusu olmuş gibi bir durumda ortaya çıkmaktadır. Tüm karar ve eylemler aynı an içerisinde gerçekleşiyorsa, bilinç farkındalığıyla birlikte anlamlı ve sıralı bir döngüye dönüşüymüş gibi algılanan bir yanılsama söz konusu olur. Böylece bilinç sahibi canlılarda ileri doğru akan bir zaman algısı oluşur. Kısacası, bilinç olayın ilk hareketine başlamadan veya bilinç farkındalığı tam olarak oluşmadan, gerçekleşecek kurguyu, ‘akan bir zamana ihtiyaç duymadan’ an içerisinde bilen bir güç veya etki var demektir. Bilincin oluşturacağı karar ve eylemleri önceden belirleyen ve ilk hareketi başlatan bir güç veya etkinin varlığı durumunda, bilincin zamansal gecikmelerden bağımsız olarak işlev görmesi mümkündür. Bu senaryoda bilinç, sürecin bütünlüğünü anlık olarak algılamakta, karar ve eylemlerin gerçekleştiğini bilmekte ve söz konusu süreci, deneyim açısından sıralı tamamlanmışlık olarak değerlendirmektedir. Bu çerçevede, an içerisinde tecrübe edilen olguların, canlılara sıralı simülasyonlar şeklinde sunulan gözlemlerden ibaret olduğu söylenebilir.

Bu açıklamalar doğrultusunda, “her şeyin an içerisinde gerçekleştiğini” ve bir tür simülasyon benzeri ilahî düzeni işaret ettiği düşünülebilecek bazı Kur’an ayetlerine yer vermek konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Kamer Suresi 50. ayette “Bizim buyruğumuz, göz kırpması kadar kısa bir anda olur” şeklinde buyrulmuştur (Kur’an ve Meali, 2025). Bu ayetteki “göz kırpması” kelimeleri, bazı meallerde “bir anlık bakış veya şimşek hızı” şeklinde de kullanılmıştır.

Elmalılı Hamdi Yazır’ın mealine göre Secde Suresi 12. ayette “(Ey Muhammed!) Günahkârların, Rablerinin huzurunda başları öne eğilmiş olarak: "Ey Rabbimiz! Gördük ve dinledik, şimdi bizi geri çevir de salih bir amel işleyelim, çünkü biz artık kesin bir şekilde inanıyoruz." derlerken bir görsen!” (Kur’an ve Meali, 2025) şeklinde buyrulan ayettin içerisinde bazı fiiller geçmiş zamanı, bazı fiiler şimdiki zamanı, bazı kelimeler ise şart kipi olasılığını ifade etmektedir.

Hadid Suresi 20. Ayetin sonunda geçen “...ve mâ–l–hayâtü’–d–dünâ illâ metâ’ul–ğurûr(i)” cümle de “el–ğurûr” kelimesi aldatma, yanılsama, aldatici şey anlamına gelir. Cümlenin meali “...Dünya hayatı aldatici bir metadan/aldatici bir geçici menfaatten başka bir şey değildir” şeklinde tercüme edilmiştir. El ğurûr kelimesinin anlamlarında olan yanılsama, gerçekte var olmayan veya olduğundan farklı olan bir şeyi varmış gibi algılama durumudur (Râğib el–İsfahânî, Müfredât, 2004). Kısasa tanımı, gerçekliği farklı algılamak veya zihnin kendi ürettiğini gerçek sanmasıdır. Terimsel yakın kavramlar, illüzyon ve simülasyondur (Sesli Sözlük, 2025).

Sonuç

Bu çalışmada, farklı bilimsel veriler ve teorik yaklaşımlar ışığında Kehf Kıssası ile modern fizik ve kozmoloji arasında anlamlı bir ilişki kurma çabası ortaya konmuştur. Elde edilen çıkarımlar ve tartışmalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Kur'an-ı Kerim'de Levh-i Mahfuz'un evrendeki tüm bilgi ve planlamayı kapsayan bir yapı olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, Levh-i Mahfuz'un bilinen ve bilinmeyen fizik yasaları, algoritmalar ve evrensel planlamaların bütünü olarak anlaşılması mümkündür. Michio Kaku'nun evrendeki tüm varlıkların yaratıcı tarafından planlandığı yönündeki ifadeleri, bu yaklaşımı destekler niteliktedir. Bu perspektiften bakıldığında, evrenin yaratılmasından önce planlamanın, yani Levh-i Mahfuz'un var olduğu ve Levh-i Mahfuz kavramının "planlama" ile ilişkilendirilebileceği değerlendirilebilir.

2. Teorik fizik yaklaşımlarına göre evrende mevcut olan her maddenin bir anti-maddesi bulunmaktadır. Bu anti-maddelerin gözlemlenememesi, onların farklı bir boyutta veya evrende var olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Eğer bu alternatif evren, anti-maddelerle dolu ise, "anti-evren" teriminin kullanılması yerinde olacaktır.

3. Evrenin bir dalga fonksiyonu olma olasılığı (Bütünsel Evren ve Matematiksel Evren Hipotezi), belirsizlik ilkesi ve blok evren yaklaşımı birlikte ele alındığında; maddeleri oluşturan atom ve atom altı parçacıkların her an her yerde bulunabilme olasılıklarının, geçmiş-şimdi-gelecek zamanın eşzamanlı var olabileceği ve zamanın mutlak olmadığı görüşünü desteklediği görülmektedir. Bu çerçevede tüm varlığın 'an' içinde mevcut olduğu fikri, Konum-Eylem Zaman Teorisi'nin temel varsayımını güçlendirmektedir.

4. Konum-Eylem Zaman Teorisi çerçevesinde aynı an içerisinde gerçekleşen maddenin tüm hal ve eylemlerinin çoklu kuantum pozisyonları arasında bir etkileşim söz konusu olabilme ihtimali ayrıca bir hipotez olarak sunulmuştur. Böyle bir etkileşimin bilimsel olarak ispatlanması, kader kavramının değiştirilebilirliğine dair önemli bir teorik temel oluşturabilir. Eğer geçmiş, şimdi ve gelecek zaman birlikte var ise, Levh-i Mahfuz'un bulunduğu boyuttan kuantum dolanıklık etkileşimiyle rüyalarda, geleceğe dair bilgi veya mesajların kodları da mümkün olabilir. Bu durum rüyalar veya vahiy yoluyla bilgi edinme olgusuyla da ilişkilendirilebilir. Yani, "vahiy yolu" kuantum dolanıklığı ile ispatlanması gündeme gelebilir. Bilinçaltı rüyalarda alınan mesajların gelecek ile ilgili olduğu ve kuantum dolanıklığı ile ilişkilendirme ihtimali bilimsel olarak tartışılması ve kanıtlanması da söz konusu olabilir.

Ayrıca, gelişen teknoloji ve kuantum dolanıklığı bağıntısı çerçevesinde, zamanlar arası korelasyonların doğasına ilişkin tartışmalar, gelecekte bilgi veya mesaj alınmasının, teorik düzeyde sorgulanmasına yol açmaktadır. Bu yaklaşım, zamanın doğrusal ve tek yönlü akışına ilişkin klasik anlayışı tartışmaya açmaktadır. Bir parçacığın kuantum durumunun aktarımı veya teleportasyon gibi gelişmeler, bilginin zamansal ve mekânsal sınırları üzerine yeni kuramsal sorular doğurmakta; olası ileri uygulamalar ise küresel güç dengeleri ve güvenlik mimarisi üzerinde dönüştürücü etkiler yaratabilecek potansiyele sahiptir.

5. Kehf ortamının farklı boyuttan bir ortamın özelliklerini taşıyabileceği ve burada sıralı eylemlerin simülasyonlarının (maddenin değişim hallerinin simülasyonu veya gözlemi) çok yavaş olmasından dolayı maddenin değişim hallerinin gözlemlenmesi yavaş veya yokluğa yakın olması varsayılmıştır. Bu ortamın laboratuvar koşullarında taklit edilmesi durumunda geleceğe yolculuk yapılması ihtimali gündeme gelebilir.

6. Kur'an'da Furkan Suresi 2. ayette belirtildiği gibi, "Her şeyin bir ölçü ve nizam ile yaratılması" anlayışı, Kehf Kıssası'nın da bilimsel açıklamalarla desteklenebileceği fikrini doğrulamaktadır. Manyetik alanın varlığıyla açıklanan Kehf ortamı, vücuttaki organik moleküllerin manyetik alandan etkilenmesiyle zamanın farklı hissedilmesine sebep olmuş olabilir. Dolayısıyla Kehf ortamının, uzay-zaman boyutunda mekânsal olarak bir mağara olmasının yansıra aslında manyetik bir alanın varlığından dolayı farklı bir boyuttan ortama dönüşmesi ve vücuttaki organik moleküllerin manyetik alandan etkilenmesi nedeniyle zamanın (gözlem veya simülasyonun) yokluğa yakın yavaş hissedilmesi veya biyolojik zamanın çok yavaş ilerlemesi gibi bir etki göstermesi ile birlikte bu ortamda geçen sürenin uzay-zaman boyutundan geçirilen süreden daha az değişime neden olması ve doğal olarak uzay-zaman boyutu içerisinde zaman akışının daha hızlı olmasından dolayı biyolojik değişimin daha hızlı olması bu çalışma hipotez olarak sunulmuştur. Yine, başkaca ortamı etkileyen faktörlerin de söz konusu olması ihtimal dâhilindedir.

Kehf gençlerinin, Kehf ortamında yaşlanmamasının sebebi, güneş ışığı etkisiyle ortamın doğal bir manyetik alan ortamına dönüşmesi ihtimalinin olabirliği ve bu ortamda insan bedenindeki dengesiz moleküllerin, sağa, sola veya yukarı, aşağı şeklinde hareketleri nedeniyle manyetik ortamın etkisiyle spin'lerin doğal olarak manipüle olması ve uyumlu kararlı bir hale getirilmesinden dolayı insan DNA'sına daha az zarar verme ihtimalinin söz konusu olması ve böylece vücutta yaşlanma veya bozulmanın daha yavaş olmasına sebep olabileceği yaklaşımlarıyla birlikte hücrenin dengesiz molekülleri besin kaynağı olarak kullanması da ayrıca bu çalışmada belirtilmiştir.

7. Bu çalışmada Ashab-ı Kehf anlatısı ile zamansızlık kavramı arasında kurulan analogi aşağıdaki şekilde yorumlanmıştır:

- Bilgi ve enerjinin korunduğu, eylemin ise askıya alındığı bir durum söz konusu olarak değerlendirilebilir.
- Eylemin gerçekleşmemesi nedeniyle zaman algısının oluşmadığı ileri sürülebilir.
- Kuantum ölçüm kuramı bağlamında ise benzer biçimde, dalga fonksiyonunun süperpozisyon durumunda bulunduğu ve ölçüm yapılanaya kadar tekil bir gerçeklikten söz edilemeyeceği kabul edilmektedir.

8. İnsan düşüncesi ve davranışlarının kuantum dolanıklık prensibi çerçevesinde planlama boyutuna (Levh-i Mahfuz) etkide bulunabileceği varsayımı geliştirilmiştir. Bu durum, kaderin bilimsel anlamda değiştirilebilirliği konusunda yeni bir bakış açısı sağlayabilir. Evrenin bir dalga formu olma olasılığı, kuantum belirsizliği (Belirsilik İlkesi), blok evren teorisi ve tüm zamanların bir arada olma olasılığı çerçevesinde, Levh-i Mahfuz'un içinde bulunduğu "planlama" boyutu ile ve bizim içinde bulunduğumuz "Uzay-Konum-Eylem Boyutu" arasında, geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman karar ve eylemleri arasında an içerisinde ve sebep-sonuç ilişkisi bakımında iki yönlü kaderi değiştirme ve gelecekte mesaj alma, 'Konum-Eylem Zaman Teorisi'nin bir olasılığı olarak ifade edilmiştir.

9. Bilinç ve zaman ilişkisini "Konum-Eylem Zaman Teorisi" çerçevesinde ele alarak, bilinçli farkındalığın nöral süreçlerden gecikmeli olarak ortaya çıktığını ve kararların bilinç öncesinde başlatıldığını göstermektedir (Libet, 1983; Soon, 2008).

Bulgular, bilincin yalnızca beynin ürünü olmadığını; bilinçdışı manyetik bir etki veya kuantum temelli etkilerle eşzamanlı olarak karar ve eylemleri yönlendiren, zamandan bağımsız bir süreç olabileceğini düşündürmektedir. Bu perspektif, bilincin kendi içinde bir zaman gereksinimi olmadığını ve "şimdiki an" algısının geçmiş milisaniyelerin bütünleşmesiyle oluştuğunu öne sürer; dolayısıyla deneyimlenen zaman lineer değildir. Kur'an'daki bazı ifadeler de zamanın algısal ve göreceli doğasına işaret ederek bu yaklaşımı desteklemektedir.

10. Zaman ile ilgili farklı birkaç kavram makalede anlatılmaya çalışılmıştır. Zaman Einstein'in söylediği gibi mekân ve harekete göre izafidir. Zamanın (teorimize göre sıralı simülasyonların gözlemi) madde ve varlıklar için tamamen yok denilmesi zor olacağından dolayı sıralı simülasyonlarının akışının ortam veya mekâna (kütle çekim etkisi) göre değişkenlik arz edeceği tanımı daha doğru olur.

Yani, Yaratıcı hariç, yaratılan her evren, boyut ve varlık için mekân ve hareketten dolayı bir zaman (gözlem-simülasyon) ve anlık oluşum kavramını kullanmak zorunlu gibi gözükmektedir. Başka bir ifade ile Allah için zaman yoktur, yaratılan her şey için ölçüm, gözlem/simülasyon ve an vardır. Yine, farklı boyutlarda, konum ve harekete göre yaşanan zaman (simülasyonlar) farklı hızlarda olabilir tanımı çok da yanlış olmaz. Maddelerin ve olayların tek bir anda, bütünsel olarak gerçekleştiği varsayımına dayanan bu çalışma, "Konum-Eylem Anlık Zaman Teorisi" hipoteziyle fizik literatürüne özgün bir kuramsal katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Konum-Eylem boyutunda aynı an içerisinde gerçekleşen karar ve eylemler, uzay-zaman boyutu içerisinde sıralı simülasyonlar (madde ve varlıklardaki sıralı değişikliklerin gözlemi) şeklinde gözlemlendiği için insanlarda zaman olgusu şeklinde tezahür etmektedir.

Tüm bu analizlerden sonra, Kehf sığınağının aslında bir mağara ortamının yanı sıra manyetik alanın var olduğu farklı bir boyuttan ortama dönüşmesi, geleceğe yolculuk, gelecekte mesaj alabilme, vahiy yolu, Levh-i Mahfuz planlama boyutu, 'Uzay-Konum-Eylem Boyutu', 'Konum-Eylem Zaman Teorisi', farklı mekân veya boyutlarda sıralı simülasyonların çok yavaş akması veya hızlı akması, anti-evren, anti-madde, Levh-i Mahfuz'da yazılı olan maddenin kaderinin etkilenmesi veya kaderi değiştirme, Konum-Eylem Boyutu içerisinde gerçekleşen geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman eylemlerinin tümünün an içerisinde gerçekleşip bitmiş olması ihtimali, gelecekte mesaj alma, kuantum dolanıklığı etkileşim prensibi, evrenin bir dalga formu olma olasılığı, kuantum belirsizliği (Belirsilik İlkesi), blok evren teorisi ile bilimsel ilişkilendirme yapılmış olup ve diğer taraftan binlerce yıldır Kehf kıssasına olan bakışı açısı genişletilerek farklı bir boyuta taşınmaya çalışılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zeka Kullanımı: Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde, metnin dilsel düzenlemesi ve ifade iyileştirmeleri amacıyla ChatGBT'den yararlanılmıştır. Nihai içerik, yorum ve sorumluluk tamamen yazara aittir.

Peer-review: Externally peer-reviewed

Conflict of Interest: The author declared no conflict of interest.

Financial Support: The author declared that they received no financial support for this study.

Use of Artificial Intelligence: In the preparation of this study, ChatGPT was utilized for linguistic editing and the improvement of expressions. The final content, interpretations, and responsibility belong entirely to the author.

Kaynaklar

- Accidentally Retired. (2025). *The God equation – Michio Kaku*. <https://accidentallyretired.com/resources/the-god-equation-michio-kaku/2261>
- Akbaş, M. (2003). Einstein'ın görelilik teorisini Türkiye'ye tanıtanlar (I): Mehmet Refik Fenmen ve Kerim Erim. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 4(2), 29–60.
- Allison, B. (2023). Quantum wave dynamics: A new perspective. *Cambridge Quantum Studies Journal*, 45(2), 56-78.
- Amsler, C., Doser, M., Antonelli, M., Asner, D. M., Babu, K. S., Baer, H., Band, H. R., Barnett, R. M., Bergren, E., Beringer, J., Bernardi, G., Bertl, W., Bichsel, H., Biebel, O., Bloch, P., Blucher, E., Blusk, S., Cahn, R. N., Carena, M., ... Schaffner, P. (2008). Review of Particle Physics. *Physics Letters B*, 667(1–2), 1-134. <https://doi.org/10.1016/j.physletb.2008.07.018>
- Arıkan Sandıkçioğlu, P. (2023). *Uzay-zamanda nesnelere bilinci*. Bilge Kültür Sanat.
- Arndt, M., Juffmann, T., & Vedral, V. (2009). Quantum physics meets biology. *HFSP Journal*, 3(6), 386-400.
- Aspect, A. Dalibard, J., & Roger, G. (1982). Experimental test of Bell's inequalities using time-varying analyzers. *Physical Review Letters*, 49(25), 1804-1807.
- Barbour, J. (1999). *The end of time: The next revolution in our understanding of the universe*. Oxford University Press.
- Birûnî, E. R. (1983). *El-Âsârü'l-bâkiye ani'l-Kurûni'l-hâliye* (Ö. R. Doğrul, Çev.). Tercüman 1001 Temel Eser.
- Bohm, D. (1980). *Wholeness and the implicate order*. Routledge.
- Bohm, D., vd. (1996). *Holografik evren II*. Kuraldışı Yayınları.
- Bohr, N. (1928). The quantum postulate and the recent development of atomic theory. *Nature*, 121(3050), 580–590.
- Born, M. (1926). Zur Quantenmechanik der Stoßvorgänge. *Zeitschrift für Physik*, 37, 863–867.
- Chen, F. F. (1984). *Introduction to plasma physics and controlled fusion*. Springer.
- CERN. (2025). *CERN'deki büyük hadron çarpıştırıcısı (LHC): Özellikle ALICE ve LHCb deneyleri*. ElektrikPort. <https://www.elektrikport.com/universite/cern-anti-madde-gizeminin-pesinde-2-bolum/11473#ad-image-0>
- CERN. (2025). *A new piece in the matter–antimatter puzzle*. <https://home.web.cern.ch/news/press-release/physics/new-piece-matter-antimatter-puzzle>
- Çakır, B. (2024). *Fotovoltaik enerji üretimi esaslı ışık kaynağı yayılım analizleri*. İstanbul Yayınevi.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2011). *Kur'an-ı Kerim meali*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2018). *Kur'an yolu Türkçe meal ve tefsir* (Cilt 3). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2021). *Kur'an-ı Kerim meali ve açıklamalı yorum*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Dennett, D. C., & Kinsbourne, M. (1992). Time and the observer: The where and when of consciousness in the brain. *Behavioral and Brain Sciences*, 15(2), 183–247.

- DeWitt, B. S. (1967). Quantum theory of gravity. I. The canonical theory. *Physical Review*, *160*, 1113–1148
- Eagleman, D. M., & Sejnowski, T. J. (2000). Motion integration and postdiction in visual awareness. *Science*, *287*(5460), 2036–2038.
- Eagleman, D. (2009). Temporal illusions and the construction of time perception. *Trends in Cognitive Sciences*, *13*(8), 321–329.
- Evrım Ağacı. (2025). *Uzak mesafeden ürpertici etkileşim: Kuantum dolanıklık nedir?* <https://evrimagaci.org/uzak-mesafeden-urpertici-etkileşim-kuantum-dolanıklık-nedir-cisimler-birbiriyle-isik-hizindan-hizli-iletisim-kurabilir-mi-12183>
- Einstein, A. (1905). Zur Elektrodynamik bewegter Körper. *Annalen der Physik*, *17*, 891–921.
- Einstein, A. (1915). Die Feldgleichungen der Gravitation. *Sitzungsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften (Berlin)*, 844–847.
- Einstein, A. (1961). *Relativity: The special and the general theory*. Crown.
- Einstein, A., Podolsky, B., & Rosen, N. (1935). Can quantum-mechanical description of physical reality be considered complete? *Physical Review*, *47*, 777–780.
- Griffiths, D. J. (2013). *Kuantum mekaniğine giriş* (H. Özbek & S. D. Feyiz, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hameroff, S., & Penrose, R. (2014). Consciousness in the universe: A review of the “Orch OR” theory. *Physics of Life Reviews*, *11*(1), 39–78.
- Heisenberg, W. (1927). Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik. *Zeitschrift für Physik*, *43*(3–4), 172–198.
- Heisenberg, W. (1930). *The physical principles of the quantum theory*. University of Chicago Press.
- Hore, P. J., & Mouritsen, H. (2016). The radical-pair mechanism of magnetoreception. *Annual Review of Biophysics*, *45*, 299–344.
- Isham, C. J. (1993). Canonical quantum gravity and the problem of time. In L. A. Ibort & M. A. Rodríguez (Eds.), *Integrable systems, quantum groups, and quantum field theories* (pp. 157–287). Springer Netherlands.
- İbnü’l Arabî, M. (2008). *el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye* (E. Demirli, Çev.). Litera Yayıncılık.
- İbnü’l Arabî, M. (2017). *Fusûsü’l-Hikem: Tercüme ve şerh* (A. A. Konuk, Çev.). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- İbn Kesir. (2012). *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm* (M. A. Sâbûnî, Ed.; Cilt 8, ss. 4934–4975). Sağlam Yayınevi.
- İbn Manzur. (1881). *Lisânü’l-Arab* (Cilt 12). Dâru Sâdır.
- İmam-ı Rabbânî. (1982). *Mektubat-ı Rabbânî* (A. Serdaroğlu, Haz.). Sönmez Neşriyat.
- Jackson, J. D. (1999). *Classical electrodynamics* (3. Baskı). Wiley.
- Karaoğlu, H. (2022). Hristiyanlık’ta yedi uyurlar. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, *8*(58), 1696–1707.
- Kittel, C. (2005). *Katı hal fiziğine giriş* (8. baskı). Wiley.
- Kivelson, M. G., & Russell, C. T. (1995). *Introduction to space physics*. Cambridge University Press.
- Kim, Y.-H., Yu, R., Oh, S., & Kim, C. (1999). Observations of the delayed-choice quantum eraser. *Nature*, *397*(6716), 500–503.
- Kolb, E., & Turner, M. (2005). *İlk evren*. TÜBİTAK Yayınları.
- Kur’an ve Meali. (2025). *Kehf suresi 17. ayet meali*. 7 Şubat 2025 tarihinde <https://www.kuranvemeali.com/kehf-suresi/17-ayeti-meali> adresinden erişildi.
- Kuchař, K. V. (1992). Time and interpretations of quantum gravity. In G. Kunstatter, D. E. Vincent, & J. G. Williams (Eds.), *Proceedings of the 4th Canadian Conference on General Relativity and Relativistic Astrophysics* (pp. 211–314). World Scientific.

- LHCb Outreach. (2025). *Observation of the different behaviour of baryonic matter and antimatter*. CERN. <https://lhcb-outreach.web.cern.ch/2025/03/25/observation-of-the-different-behaviour-of-baryonic-matter-and-antimatter/>
- Libet, B., Gleason, C. A., Wright, E. W., & Pearl, D. K. (1983). Time of conscious intention to act in relation to onset of cerebral activity (readiness-potential): The unconscious initiation of a freely voluntary act. *Brain*, *106*(3), 623–642.
- McFadden, J. (2020). *Neuroscience of consciousness*. Academic Press.
- Merrill, R. T., McElhinny, M. W., & McFadden, P. L. (1998). *The magnetic field of the earth: Paleomagnetism, the core, and the deep earth*. Academic Press.
- Mevlânâ Celâleddîn Rûmî. (2001). *Mesnevî-i ma'nevî* (A. Gölpinarlı, Çev.). Şamil Yayınları.
- Minkowski, H. (1908). Raum und Zeit. *Jahresbericht der Deutschen Mathematiker-Vereinigung*, 75–88.
- Minkowski, H. (1952). Space and time. In A. Einstein, H. A. Lorentz, H. Minkowski, & H. Weyl, *The principle of relativity: A collection of original memoirs on the special and general theory of relativity* (W. Perrett & G. B. Jeffery, Trans.; pp. 75–91). Dover.
- Newton, I. (1998). *Doğal felsefenin matematiksel ilkeleri* (A. Yardımlı, Çev.). İdea Yayınları.
- Pauli, W. (1925). Exclusion principle and quantum mechanics. *Nature*, *116*(2914), 307–309.
- Peskin, M. E., & Schroeder, D. V. (1995). *An introduction to quantum field theory*. Addison-Wesley.
- Pockett, S. (2002). On subjective back-referral and how long it takes to become conscious of a stimulus: A reinterpretation of Libet's data. *Consciousness and Cognition*, *11*(2), 144–161.
- Ragıp el-İsfahânî. (2004). *Müfredat fi Garibi'l-Kur'an* (S. A. Davudi, Haz.). Daru'l-Kalem.
- Rovelli, C. (2004). *Quantum gravity*. Cambridge University Press.
- Rovelli, C. (2018). *The order of time*. Riverhead Books.
- Ralls, E. (2025). *Physicists confirm the incredible existence of "time mirrors."* Earth.com. <https://www.earth.com/news/physicists-confirm-the-incredible-existence-of-time-mirrors/>
- Salart, D., Baas, A., Branciard, C., Gisin, N., & Zbinden, H. (2008). Testing the speed of "spooky action at a distance". *Nature*, *454*, 861–864.
- Sesli Sözlük. (2025). *Yanılsamak*. 3 Kasım 2025 tarihinde <https://www.seslisozluk.net/yan%C4%B1lsamak-nedir-ne-demek/> adresinden erişildi.
- Schlosshauer, M. (2007). *Decoherence and the quantum-to-classical transition*. Springer.
- Soon, C. S., Brass, M., Heinze, H. J., & Haynes, J. D. (2008). Unconscious determinants of free decisions in the human brain. *Nature Neuroscience*, *11*(5), 543–545.
- Susskind, L. (1995). The world as a hologram. *Journal of Mathematical Physics*, *36*(11), 6377–6396.
- Şeriati, A. (2016). *İnsanın dört zindanı*. Fecr Yayınları.
- Tegmark, M. (2008). The mathematical universe. *Foundations of Physics*, *38*(2), 101–150.
- Time. (2016). *Yoshinori Ohsumi – Nobel prize winner*. <https://time.com/4516341/yoshinori-ohsumi-nobel-prize-winner/>
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: 15 Ekim 2025, <https://sozluk.gov.tr>
- 't Hooft', G. (1993). *Dimensional reduction in quantum gravity*. arXiv preprint. <https://arxiv.org/abs/gr-qc/9310026>
- von Jeinsen, N. A., Lambrick, S. M., Bergin, M., Radić, A., Liu, B., Seremet, D., Jardine, A. P., & Ward, D. J. (2023). 2D helium atom diffraction from a microscopic spot. *Physical Review Letters*, *131*(23), 236202. <https://doi.org/10.1103/PhysRevLett.131.236202>
- Virit, H. (2017). Sûfilerin gözünde Ashâb-ı Kehf. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *26*(2), 321–350.

- Wheeler, J. A. (1968). Superspace and the nature of quantum geometrodynamics. In C. M. de Witt & J. A. Wheeler (Eds.), *Battelle Rencontres: 1967 lectures in mathematics and physics* (pp. 242–307). W. A. Benjamin, Inc.
- Yazır, E. M. H. (1935). *Hak dini Kur'an dili tefsiri* (Cilt 4). Eser Yayınları.
- Yazır, E. M. H. (2025, Kasım 23). *Kur'an-ı Kerim ve meali: Secde suresi, 12. ayet*. <https://www.kuranvemeali.com>
- YTU Biyogen. (2024). *Mesafeler arası korkunç olay*. <https://ytubiyogen.org/2024/03/31/mesafeler-arasi-korkunc-olay/>